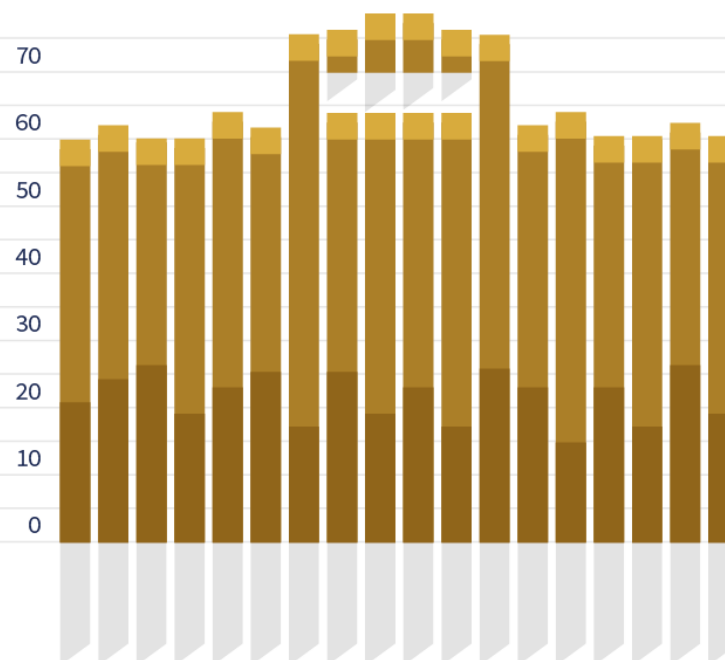

Prinsjesdag Peiling 2025

4 SEPTEMBER 2025

Prinsjesdag 2025 Peiling

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES 1/2

Economisch klimaat

Ondernemers zijn dit jaar duidelijk negatiever over de Nederlandse economie dan vorig jaar. Bijna drie op de tien ondernemers (29%) noemen de Nederlandse economie momenteel (zeer) slecht, terwijl dit vorig jaar nog slechts één op de zes (16%) was. In alle sectoren wordt de economie minder positief beoordeeld, en ook de verwachtingen over de toekomstige ontwikkeling zijn somberder.

Over hun eigen bedrijf blijven ondernemers beduidend positiever dan over de economie als geheel, al is ook hier een lichte daling zichtbaar ten opzichte van vorig jaar. Ruim zes op de tien (62%) beoordelen de huidige situatie van hun bedrijf als (zeer) goed, tegenover twee op de drie (66%) vorig jaar. Vooral ondernemers in de Energie, (Maak)Industrie en Transport en logistiek geven vaker een (zeer) negatieve beoordeling. Daarnaast heerst er brede zorg over het ondernemingsklimaat. Ruim zes op de tien ondernemers ervaren het huidige klimaat als (zeer) slecht en evenveel ondernemers zijn (zeer) somber over hoe het ondernemingsklimaat zich in de komende 12 maanden gaat ontwikkelen.

Knelpunten voor bedrijven

Regeldruk blijft net als vorig jaar het meest genoemde knelpunt door ondernemers. Zes op de tien ondernemers ervaren dit inmiddels als een (heel) groot knelpunt, een duidelijke toename ten opzichte van vorig jaar toen dit nog vijf op de tien was. Ook hoge loonkosten, personeelstekorten en hoge energiekosten worden opnieuw vaak als (zeer) groot knelpunt ervaren.

Grotere bedrijven hebben daarbij vaker met (hele) grote knelpunten te maken. Vooral regeldruk, vergunningen, toegang tot het elektriciteitsnet en hoge loonkosten worden door hen vaker genoemd. Daarnaast zijn er duidelijke verschillen tussen sectoren. Zo speelt regeldruk relatief sterk in de sectoren Vastgoed, Transport en logistiek, Landbouw en Visserij en Bouw. Hoge loonkosten en belastingen of premies worden vooral genoemd door ondernemers in de sectoren Vastgoed, Horeca, Zorg en Welzijn en Transport en Logistiek. Daarnaast ziet vier op de tien ondernemers het tekort aan personeel als een groot knelpunt, dit speelt nog extra in de bouw. Voor ondernemers in de Industrie, Landbouw en Visserij en Transport en logistiek is ook een ongelijk speelveld met buitenlandse concurrenten een belangrijke zorg.

De manier waarop politieke partijen deze knelpunten willen oplossen, weegt zwaar mee in de politieke voorkeur van ondernemers: voor acht op de tien is dit (zeer) belangrijk bij hun stemkeuze.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES 2/2

Politiek en bestuur

Het verminderen van regeldruk staat dan ook bovenaan de wensenlijst van ondernemers voor het aankomende kabinet: de helft van de ondernemers heeft dit als één van de belangrijkste drie punten gekozen die het kabinet moet aanpakken. Daarna wordt het verlagen van de werkgeverslasten het meest genoemd, waarbij twee op de vijf ondernemers dit als belangrijk aanduiden. Ook personeelstekorten, de stikstofproblematiek, onderwijs, regelgeving rondom zzp'ers en de uitbreiding van het stroomnet worden vaak genoemd als belangrijke aandachtspunten. De accenten verschillen per sector. Zo wordt regeldruk relatief vaak genoemd in de Financiële dienstverlening, Vastgoed, Cultuur, sport en recreatie en Landbouw en visserij. Een gelijk speelveld met concurrenten staat hoog op de agenda in de (Maak)Industrie, Transport en logistiek en Landbouw en visserij.

Het vertrouwen in politiek en bestuur is laag: in vrijwel alle sectoren zegt negen op de tien ondernemers ontevreden te zijn over de betrouwbaarheid en stabiliteit. Acht op de tien vinden bovendien dat de politiek onvoldoende oog heeft voor ondernemers. Bijna de helft laat zijn investeringsbeslissingen afhangen van het overheidsbeleid. Daarbovenop maakt meer dan de helft zich zorgen over de gevolgen van internationale politieke spanningen. Op dit moment zien ondernemers het toekomstig verdienvermogen en woningbouw als de grootste algemene uitdagingen voor Nederland.

INHOUDSOPGAVE

INTRODUCTIE

- › Over het onderzoek
- › Belangrijkste bevindingen

PAGINANUMMER

3

4

RESULTATEN

- › Economisch klimaat
- › Knelpunten bedrijf
- › Politiek en bestuur

6

17

24

BIJLAGE

- › Over de steekproef
- › Knelpunten per sector

BIJLAGEN

34

37

OVER HET ONDERZOEK

In dit onderzoek vroegen we ondernemers en bestuurders hoe zij kijken naar de Nederlandse economie, het ondernemingsklimaat en hun eigen bedrijf. Welke knelpunten ervaren zij in de praktijk, wat zijn hun verwachtingen en welke wensen hebben zij voor een nieuw kabinet? En vooral: waar moeten de nieuwe bewindspersonen volgens hen als eerste mee aan de slag?

De éne ondernemer is de andere ondernemer niet. Door het grote aantal deelnemers aan dit onderzoek kunnen we een goed beeld krijgen van de ervaringen van ondernemers in de verschillende sectoren, bedrijfsgroottes en regio's. Aangezien grotere bedrijven een grotere impact hebben, zijn deze bedrijven oververtegenwoordigd in dit onderzoek (zie bijlage voor meer informatie over de steekproef).

Het onderzoek is uitgevoerd door Kieskompas in opdracht van MKB-Nederland en VNO-NCW. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkelingen die plaatsvinden zal dit onderzoek jaarlijks worden herhaald.

Methode

Online vragenlijst

Periode

23 juli t/m 25 augustus

Doelgroep

Ondernemers en bestuurders van bedrijven

Profiel steekproef - bedrijfsgrootte

- 1 medewerker: N = 772
- 2 tot 10 medewerkers: N = 1524
- 10 tot 50 medewerkers: N = 1006
- 50 tot 250 medewerkers: N = 514
- Meer dan 250 medewerkers: N= 236

Weging

Representatief gemaakt voor provincie en branche

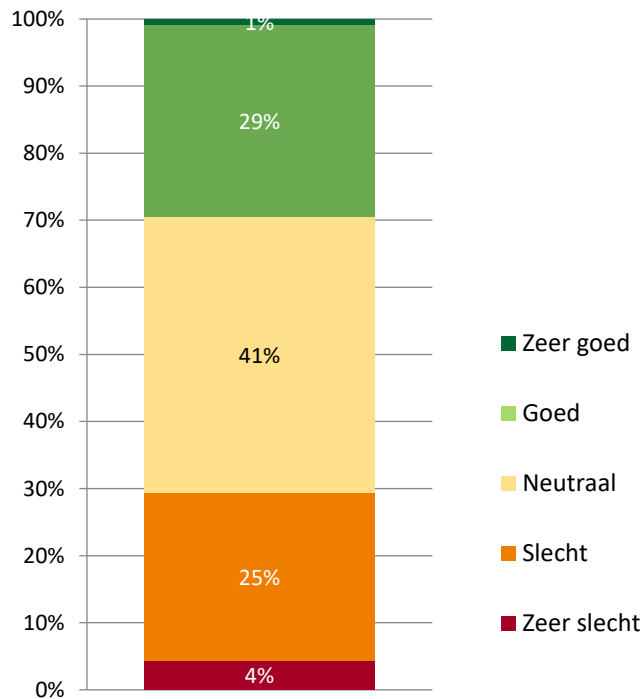
ECONOMISCH KLIMAAT

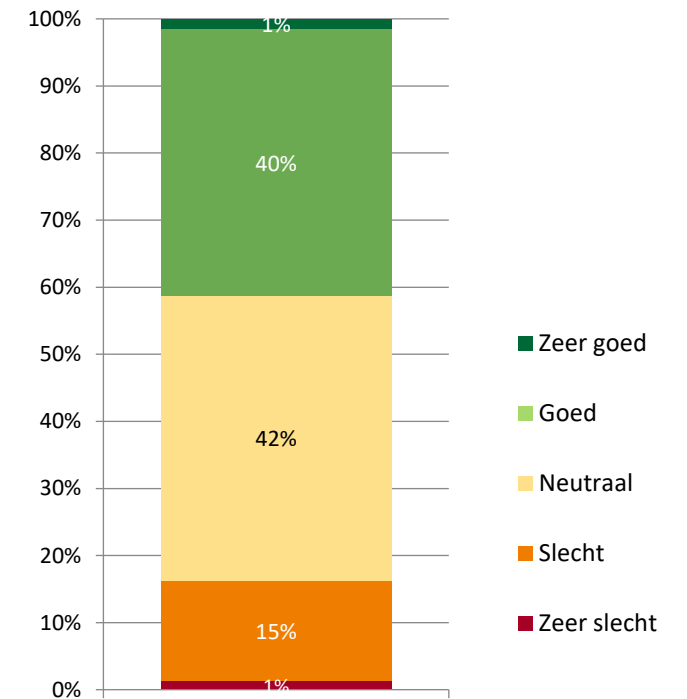
ONDERNEMERS NEGATIEVER OVER DE NEDERLANDSE ECONOMIE DAN VORIG JAAR

Drie op de tien ondernemers noemt de economie (zeer) goed, maar bijna drie op de tien (29%) ondernemers noemt de huidige Nederlandse economie (zeer) slecht. Vorig jaar noemde nog maar één op de zes ondernemers (16%) de huidige Nederlandse economie (zeer) slecht.

BEOORDELING HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE 2025

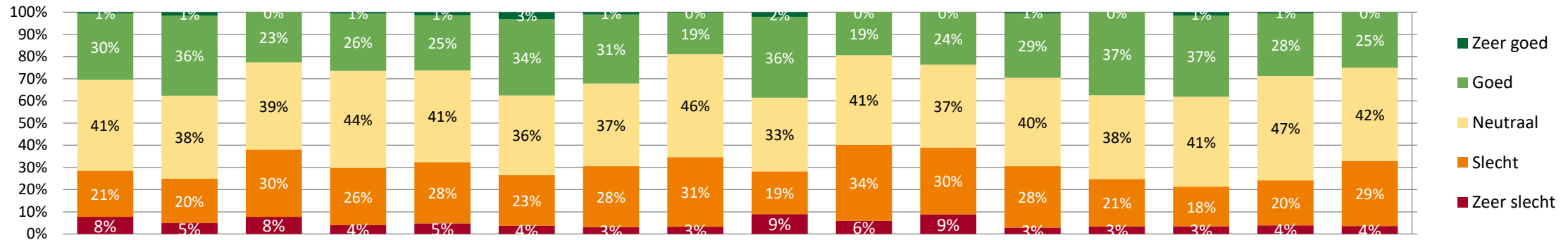
RESULTATEN 2024

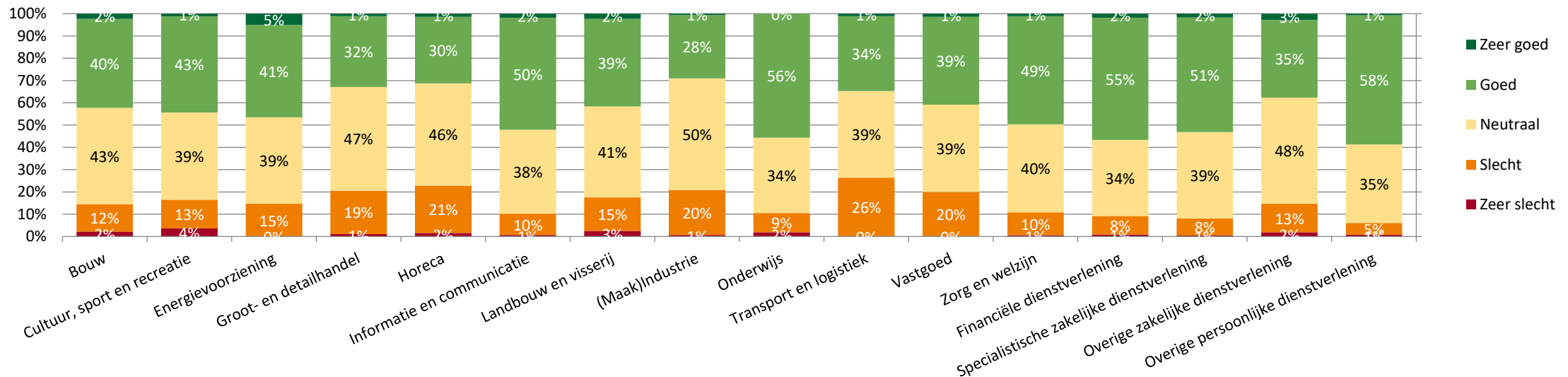
ONDERNEMERS IN ALLE SECTOREN BEOORDELEN DE NEDERLANDSE ECONOMIE SLECHTER DAN VORIG JAAR

Ondernemers in de sectoren Transport en logistiek, Vastgoed en Energievoorziening zijn het meest negatief. De sterkste daling is zichtbaar in de sectoren Overige persoonlijke dienstverlening, Energievoorziening en Zorg en Welzijn.

BEOORDELING HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE 2025

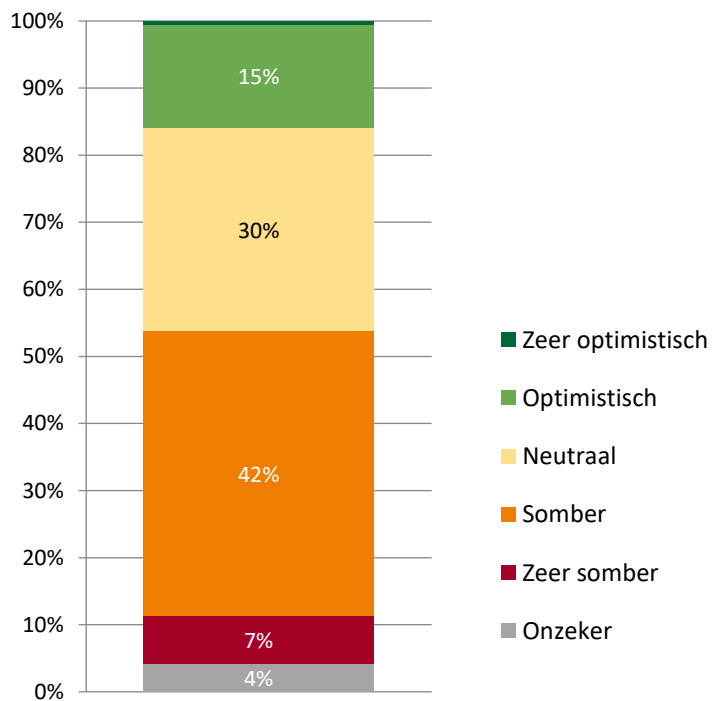
RESULTATEN 2024

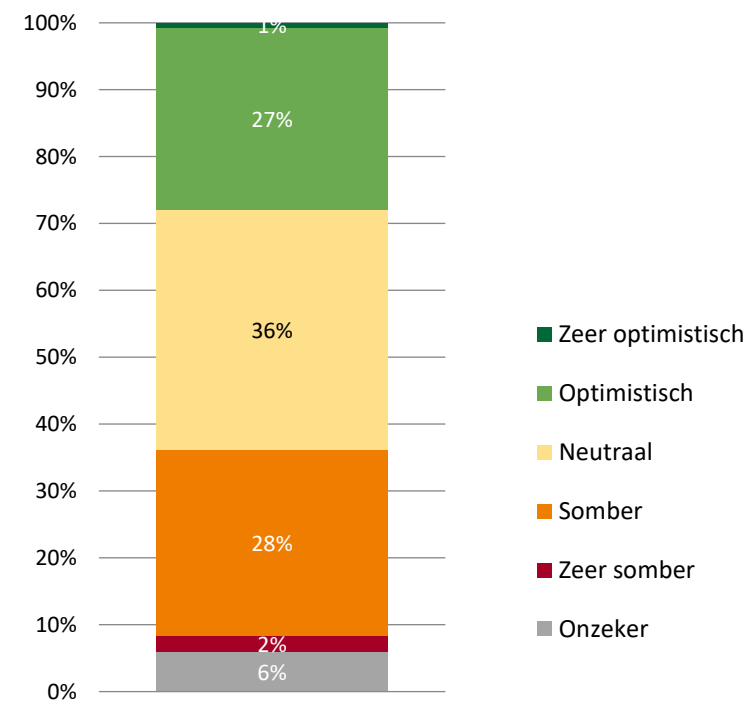
OOK DE VERWACHTINGEN OVER HOE DE NEDERLANDSE ECONOMIE ZICH ZAL ONTWIKKELEN ZIJN SOMBERDER

Bijna de helft van de ondernemers is (zeer) somber over hoe de Nederlandse economie zich zal ontwikkelen in de komende twaalf maanden. Een flinke stijging ten opzichte van vorig jaar, toen drie op de tien (zeer) somber was. Op dit moment is minder dan één op de zes ondernemers (zeer) optimistisch over hoe de Nederlandse economie zich in de komende twaalf maanden gaat ontwikkelen.

VERWACHTINGEN NEDERLANDSE ECONOMIE 2025

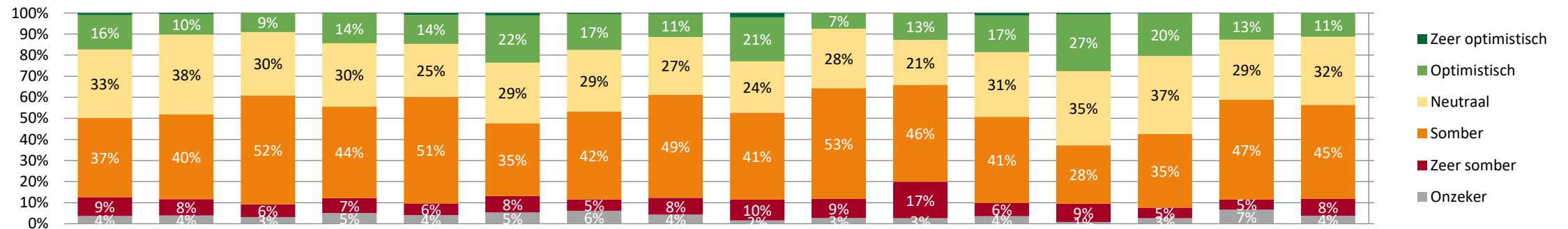
RESULTATEN 2024

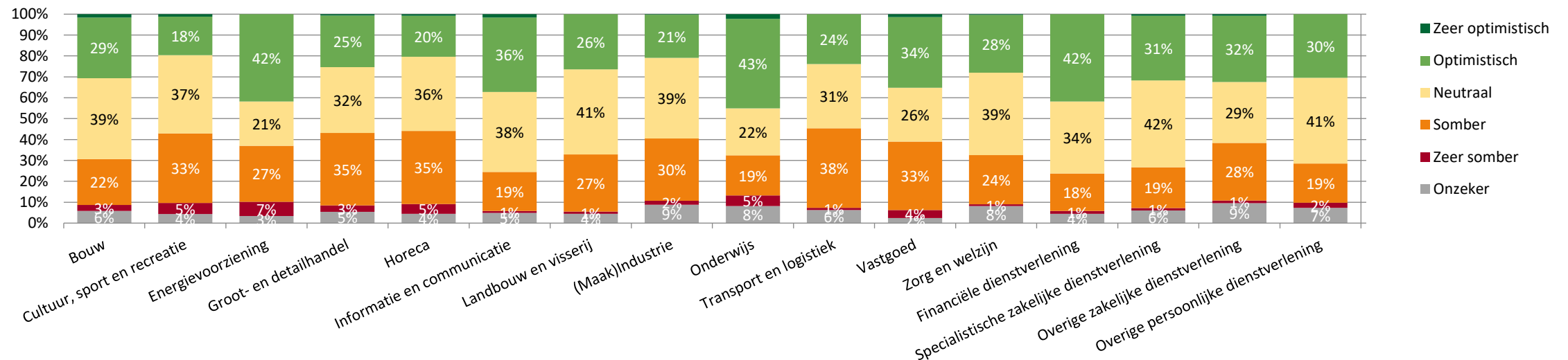
OOK ZIJN ONDERNEMERS IN ELKE SECTOR PESSIMISTISCHER DAN VORIG JAAR OVER DE ONTWIKKELING VAN DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Ondernemers in Vastgoed, Transport en logistiek, Energie en horeca zijn het meest somber. De grootste verschuivingen ten opzichte van vorig jaar zijn zichtbaar in de sectoren Overige persoonlijke dienstverlening, Onderwijs, Vastgoed en (Maak)Industrie.

VERWACHTINGEN NEDERLANDSE ECONOMIE 2025

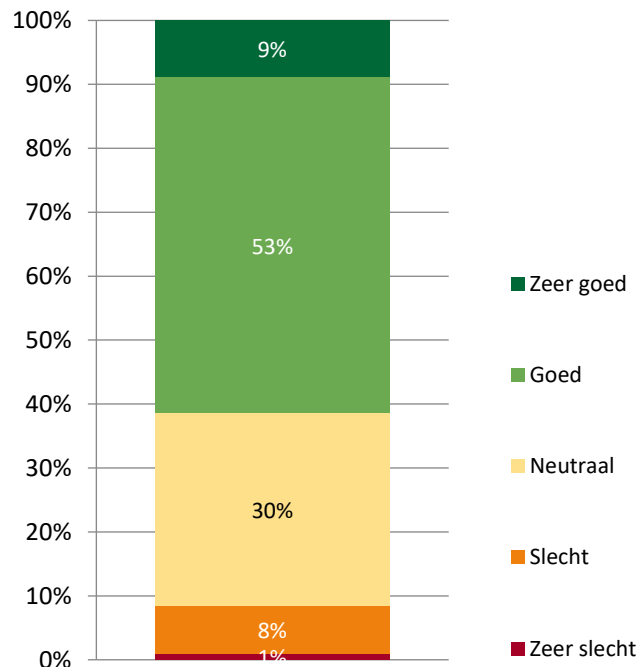
RESULTATEN 2024

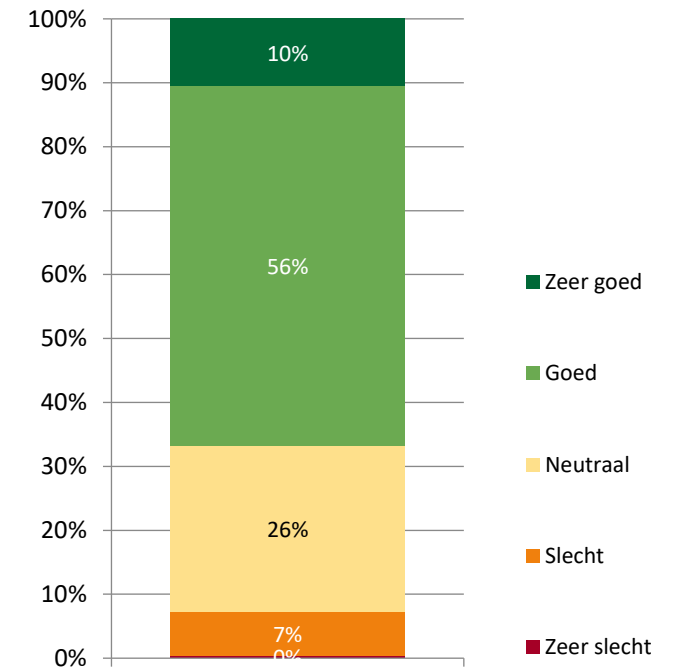
ONDERNEMERS BLIJVEN EEN STUK POSITIEVER OVER HUN EIGEN BEDRIJF DAN OVER DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Ook hier is een lichte daling zichtbaar ten opzichte van vorig jaar. Ruim zes op de tien ondernemers (62%) beoordelen de huidige situatie van hun bedrijf als (zeer) goed, tegenover twee op de drie (66%) vorig jaar. Minder dan één op de tien ondernemers noemt de situatie (zeer) slecht.

BEOORDELING HUIDIGE SITUATIE EIGEN BEDRIJF 2025

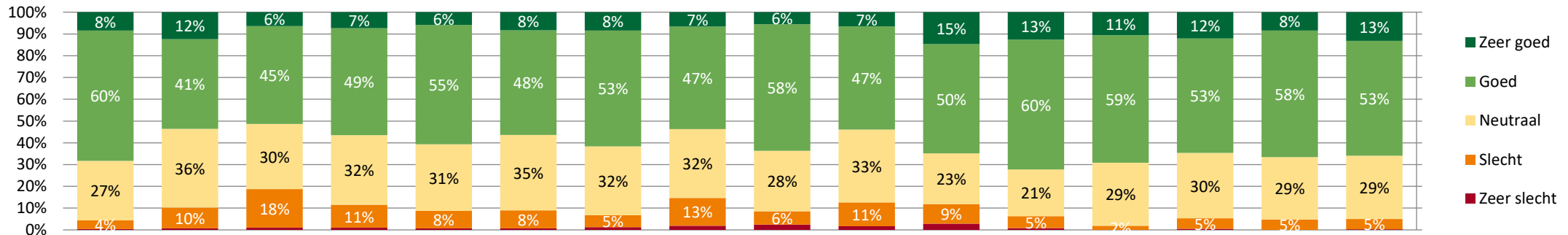
RESULTATEN 2024

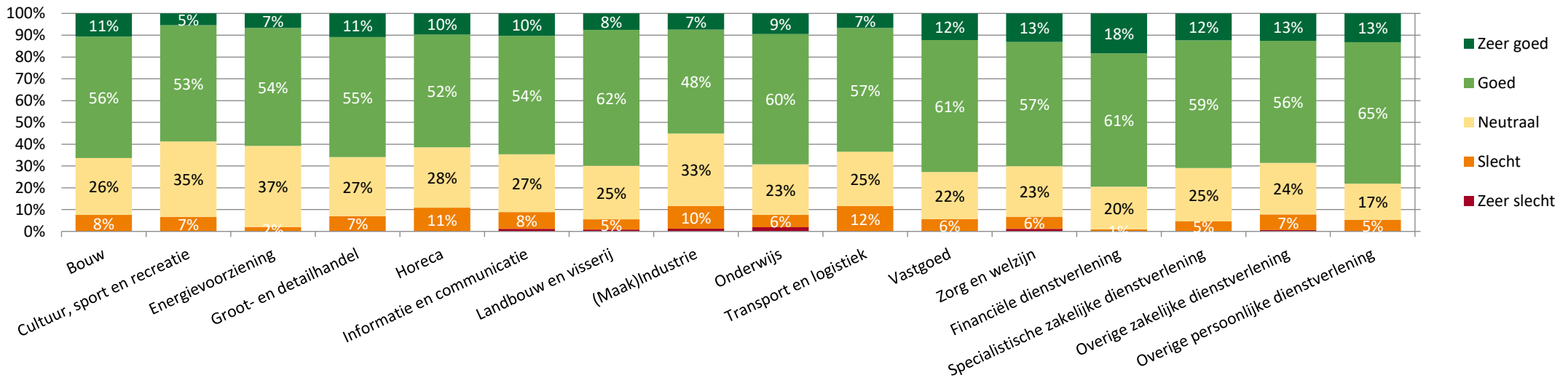
ONDERNEMERS IN ENERGIE, (MAAK)INDUSTRIE EN TRANSPORT EN LOGISTIEK BEOORDELEN HUN BEDRIJF VAKER ALS (ZEER) SLECHT

In sectoren als Zorg en welzijn, Financiële dienstverlening en Bouw noemen ondernemers de huidige situatie juist vaker (zeer) goed. De trend sluit grotendeels aan bij die van vorig jaar, met als opvallend verschil dat vooral de sector Energie dit jaar de eigen situatie negatiever beoordeelt.

BEOORDELING HUIDIGE SITUATIE EIGEN BEDRIJF 2025

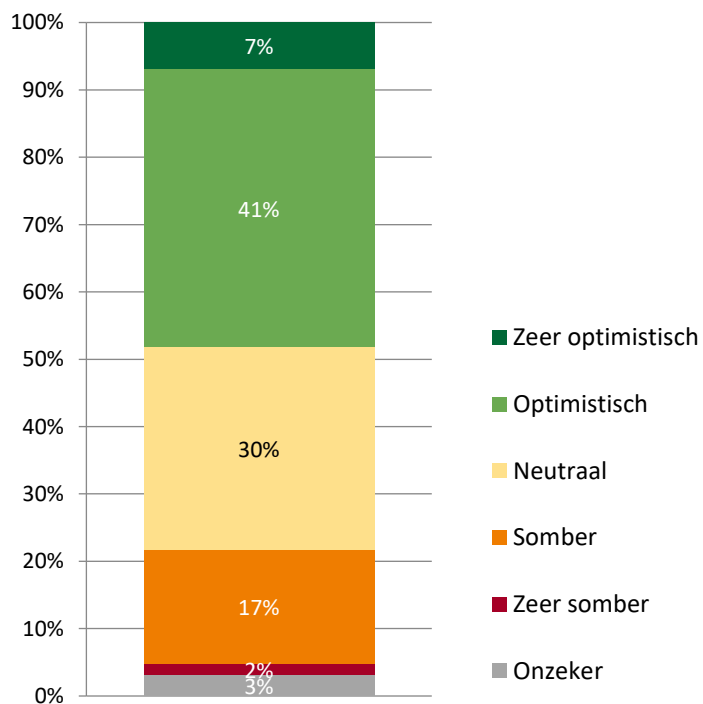
RESULTATEN 2024

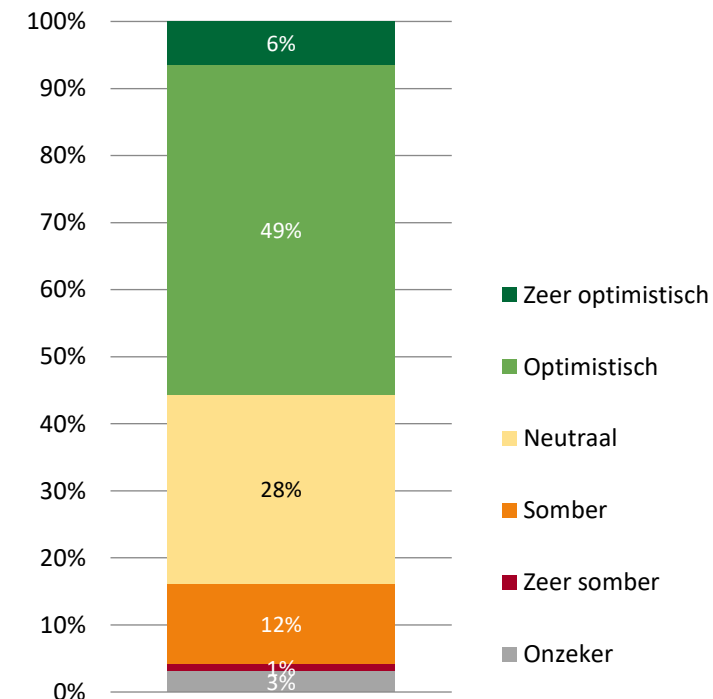
TWEE OP DE TIEN ONDERNEMERS ZIJN (ZEER) SOMBER OVER DE KOMENDE TWAALF MAANDEN VOOR HUN BEDRIJF

Daarmee is het vertrouwen van ondernemers ook voor hun eigen bedrijf weggezakt ten opzichte van vorig jaar. Toch is er ook een andere kant: bijna de helft van de ondernemers verwacht een positieve ontwikkeling. Daarnaast kiest bijna een derde voor een neutrale houding, zij verwachten geen grote verbeteringen, maar ook geen verslechtering.

VERWACHTINGEN EIGEN BEDRIJF 2025

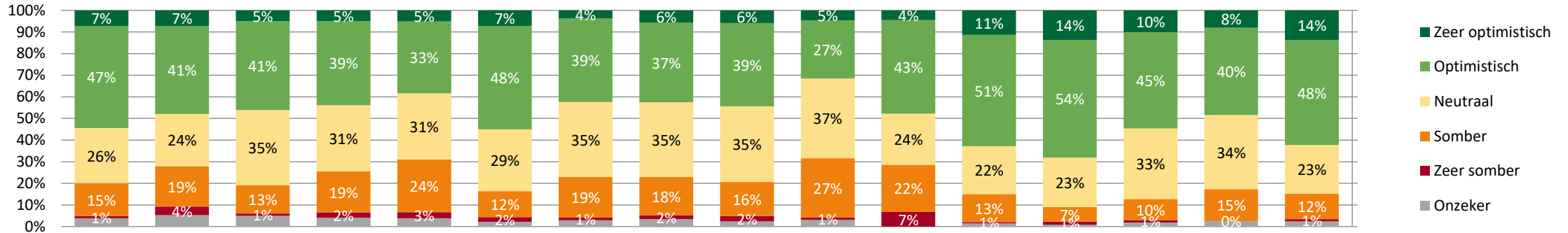
RESULTATEN 2024

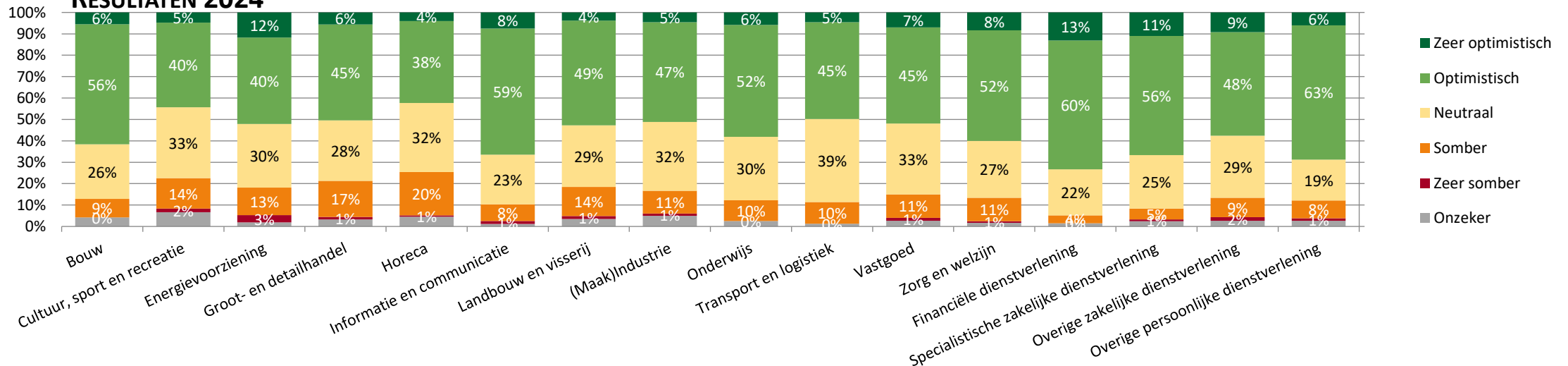
ONDERNEMERS ZIJN MINDER POSITIEF OVER DE TOEKOMSTIGE ONTWIKKELING VAN HUN BEDRIJF DAN VORIG JAAR

In bijna alle sectoren kijken ondernemers somberder naar de komende twaalf maanden dan vorig jaar. De sterkste dalingen in vertrouwen zijn zichtbaar in Transport en logistiek en in Vastgoed. Het somberst zijn ondernemers in de sectoren Horeca, Transport en logistiek, Vastgoed, gevolgd door die in de Groot- en detailhandel en in Cultuur, sport en recreatie.

VERWACHTINGEN EIGEN BEDRIJF 2025

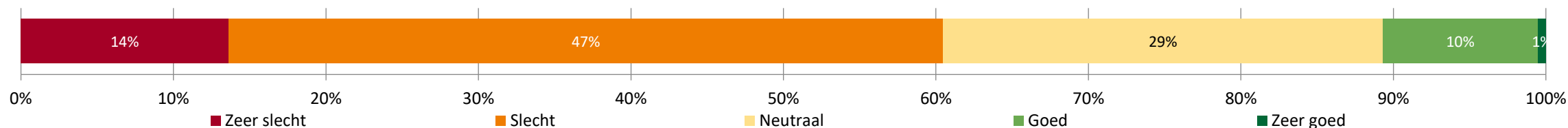
RESULTATEN 2024

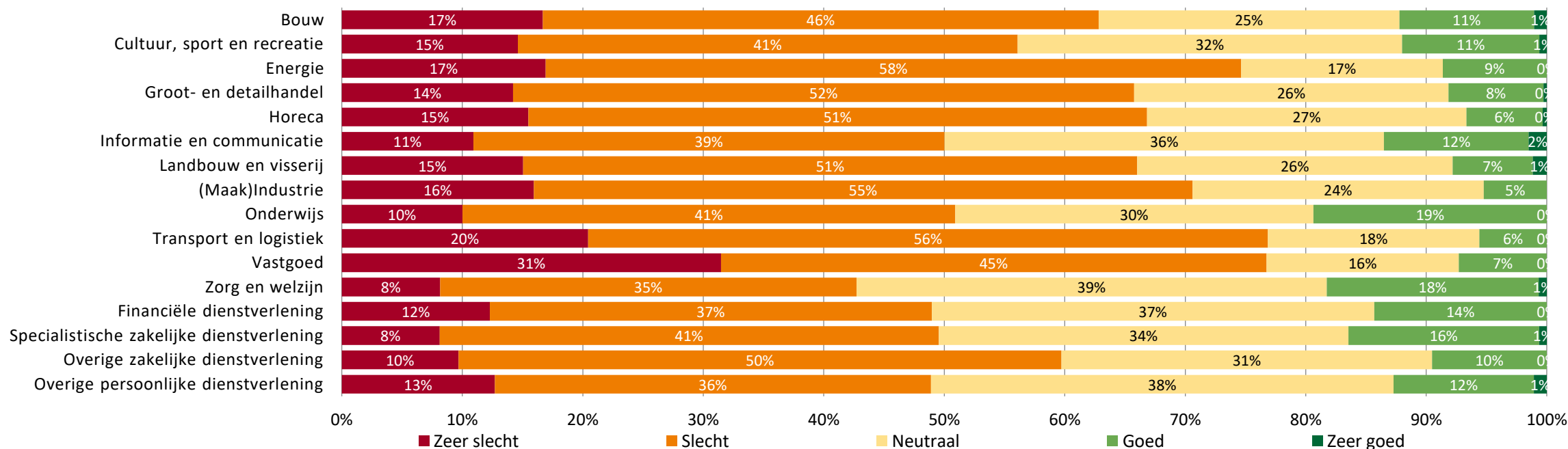
RUIM ZES OP DE TIEN ONDERNEMERS NOEMEN HET HUIDIGE ONDERNEMINGSKLIMAAT (ZEER) SLECHT

In de sectoren Transport en logistiek, Vastgoed, Energie, Industrie en Horeca is de kritiek het grootst. Ook ondernemers in de Landbouw en Detailhandel zijn uitgesproken kritisch op het huidige ondernemingsklimaat. Ondernemers in Onderwijs, Zorg en Welzijn, Financiële dienstverlening en Specialistische zakelijke dienstverlening zijn het meest positief.

BEOORDELING HUIDIGE ONDERNEMINGSKLIMAAT

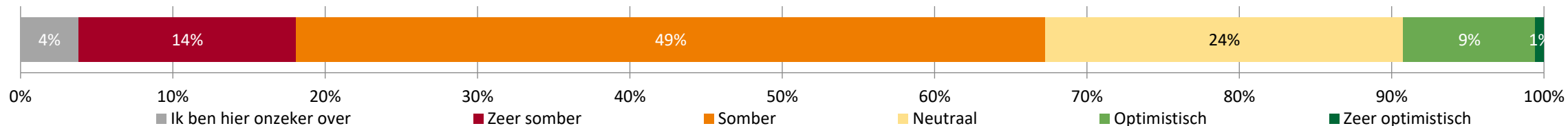
BEOORDELING HUIDIGE ONDERNEMINGSKLIMAAT PER BRANCHE

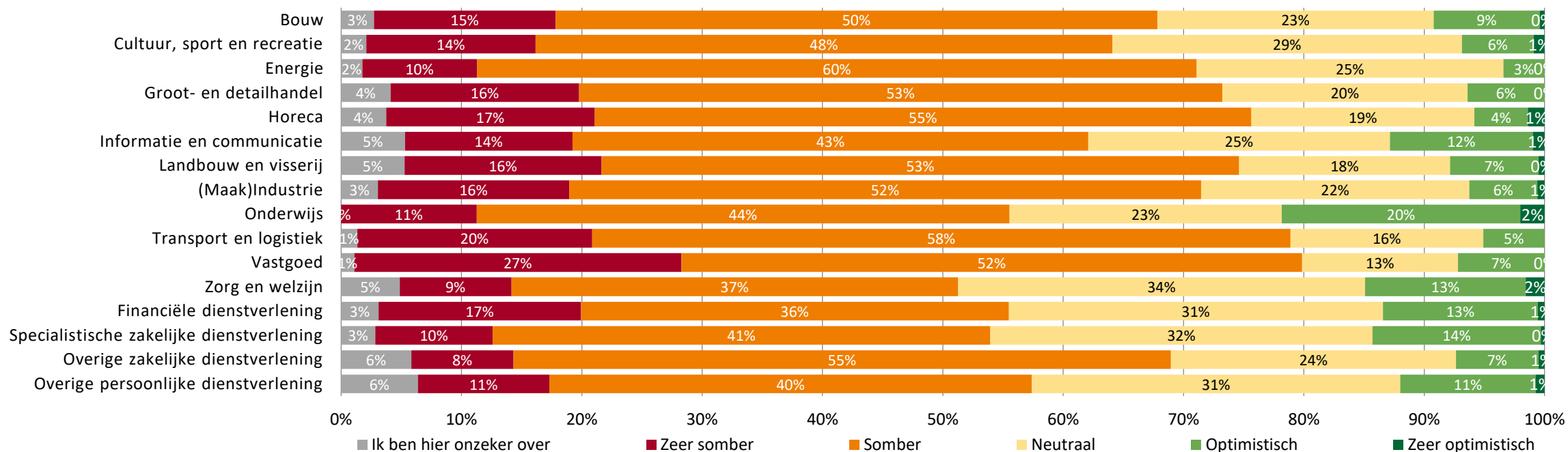
OOK ZES OP DE TIEN ONDERNEMERS KIJKEN MET ZORGEN NAAR HET TOEKOMSTIGE ONDERNEMINGSKLIMAAT

In de sectoren Vastgoed, Transport en Logistiek, Horeca, Energie, Groot- en detailhandel, Landbouw en visserij en (Maak)Industrie zijn ondernemers het meest somber over het ondernemersklimaat zich de komende 12 maanden gaat ontwikkelen. De meest positieve branche voor de toekomst is Onderwijs, ruim één op de vijf is (zeer) optimistisch.

VERWACHTINGEN ONDERNEMINGSKLIMAAT

VERWACHTINGEN ONDERNEMINGSKLIMAAT PER BRANCHE

KNELPUNTEN BEDRIJF

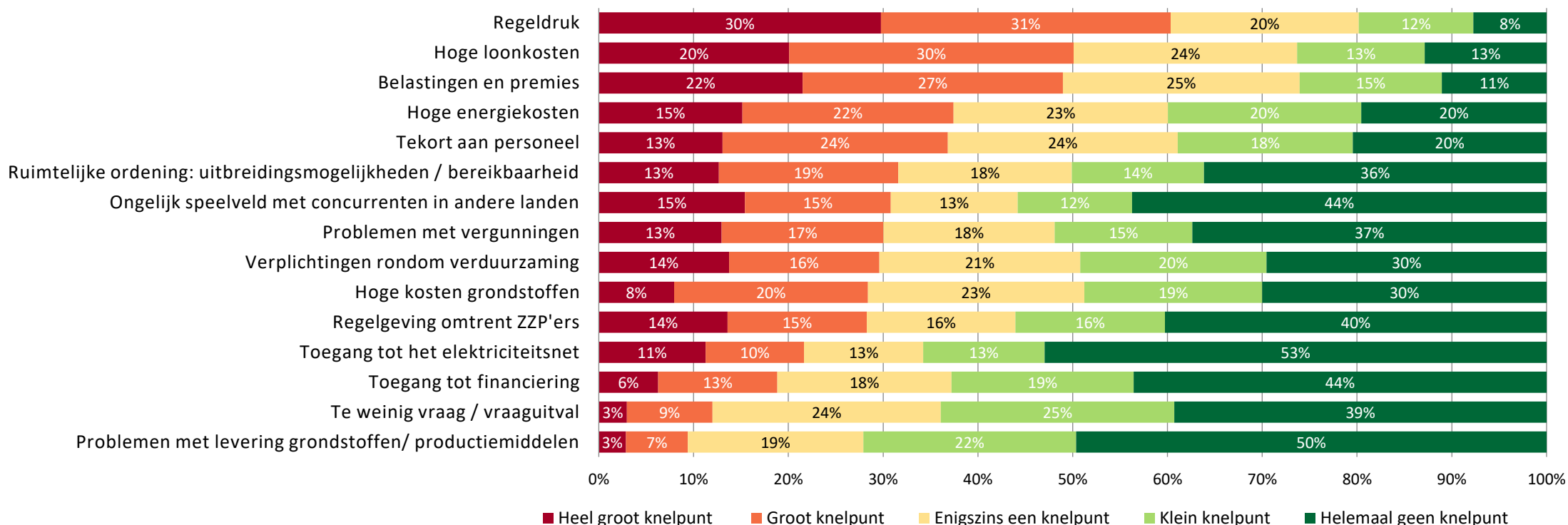

REGELDRUK BLIJFT HET MEEST GENOEMDE KNELPUNT, GEVOLGD DOOR HOGE LOONKOSTEN EN BELASTINGEN

Zes op de tien ondernemers ervaren regeldruk als een (heel) groot knelpunt, een verdere toename ten opzichte van vorig jaar, toen dit nog vijf op de tien was. Ook hoge loonkosten, het tekort aan personeel en hoge energiekosten zijn voor veel ondernemers opnieuw een (heel) groot knelpunt.

IN HOEVERRE ZIJN ONDERSTAANDE UITDAGINGEN EEN KNELPUNT VOOR UW BEDRIJF? 2025*

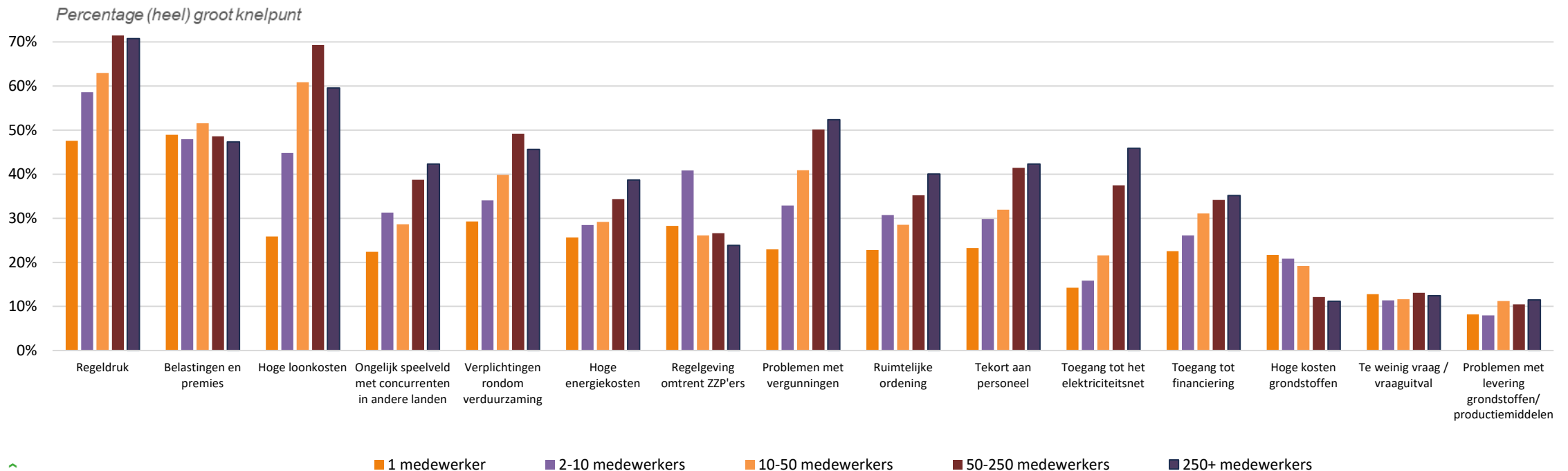
*De uitkomsten van de vorige meting zijn in de bijlage toegevoegd

GROTERE BEDRIJVEN ERVAREN VAKER (HELE) GROTE KNELPUNTEN

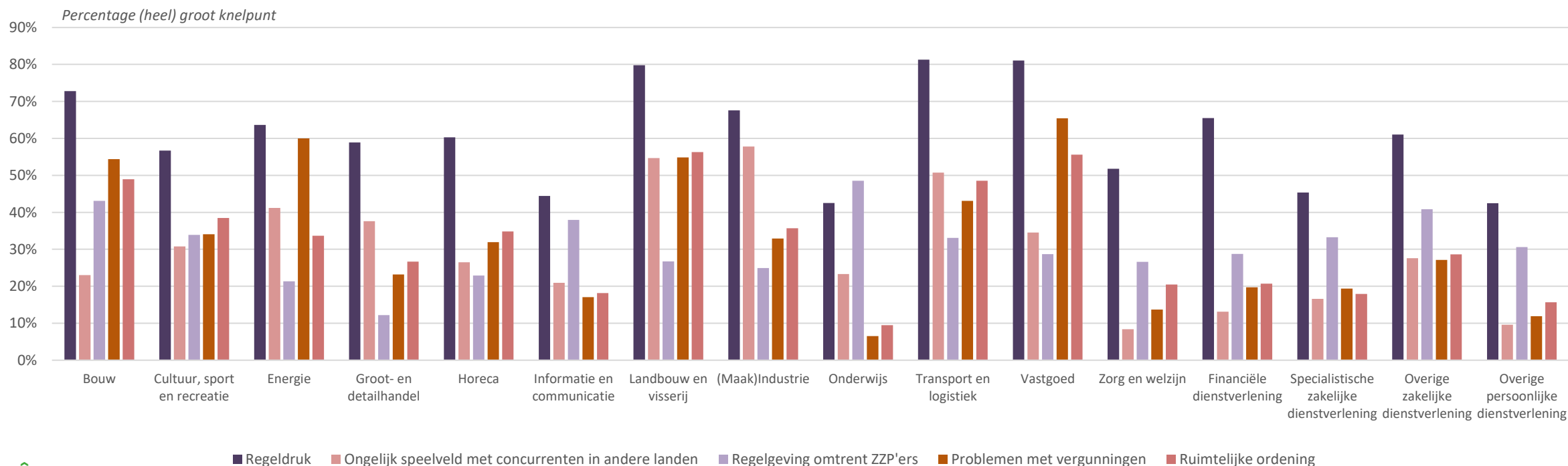
Vooral regeldruk, problemen met vergunningen, toegang tot het elektriciteitsnet en hoge loonkosten worden door grotere bedrijven vaker genoemd als (heel) groot knelpunt. Opvallend is dat belastingen en premies bij alle bedrijfsgroottes ongeveer even vaak een probleem vormen. Regelgeving rondom zzp'ers speelt vaker bij kleinere bedrijven met 2 tot 10 medewerkers.

IN HOEVERRE ZIJN ONDERSTAANDE UITDAGINGEN EEN KNELPUNT VOOR UW BEDRIJF?

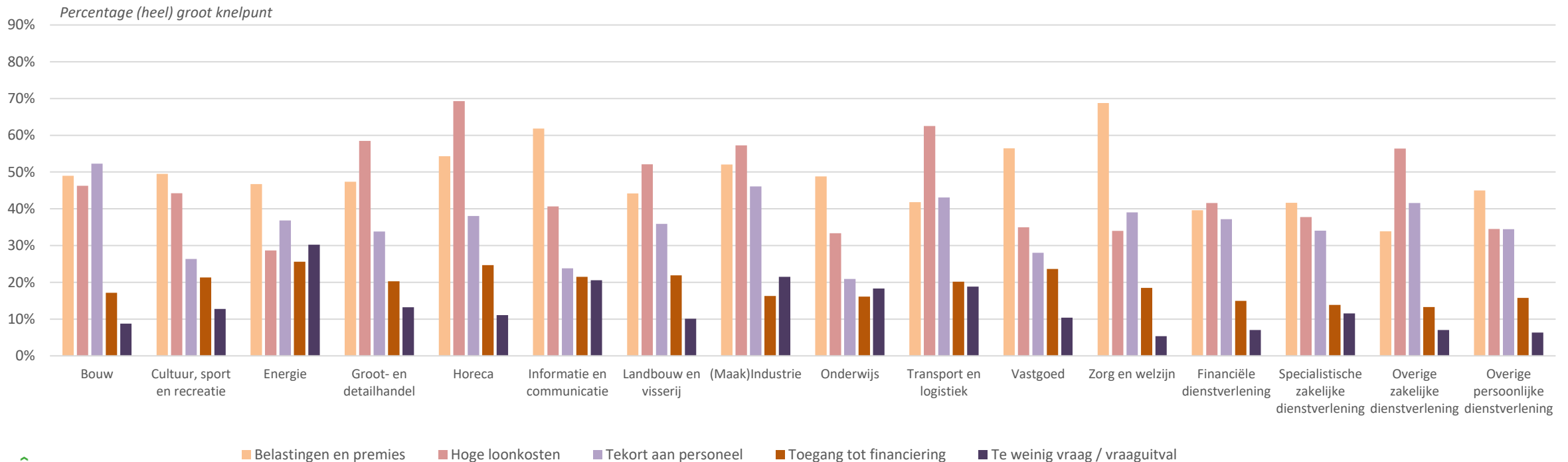
REGELDRUK EN ANDERE KNELPUNTEN VARIËREN STERK PER SECTOR

Regeldruk wordt het vaakst genoemd in de sectoren Vastgoed, Transport en logistiek, Landbouw en Visserij en Bouw. Een ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen is vooral een groot knelpunt voor bedrijven in de Industrie, Landbouw en Visserij en Transport en Logistiek. Regelgeving rondom zzp'ers speelt daarentegen juist sterker in het Onderwijs. Problemen met vergunningen komen relatief vaak voor in Vastgoed, Energie, Landbouw en Visserij en Bouw en ruimtelijke ordening is vooral een groot knelpunt in de Landbouw en Visserij, (Maak)Industrie en in de sector Vastgoed.

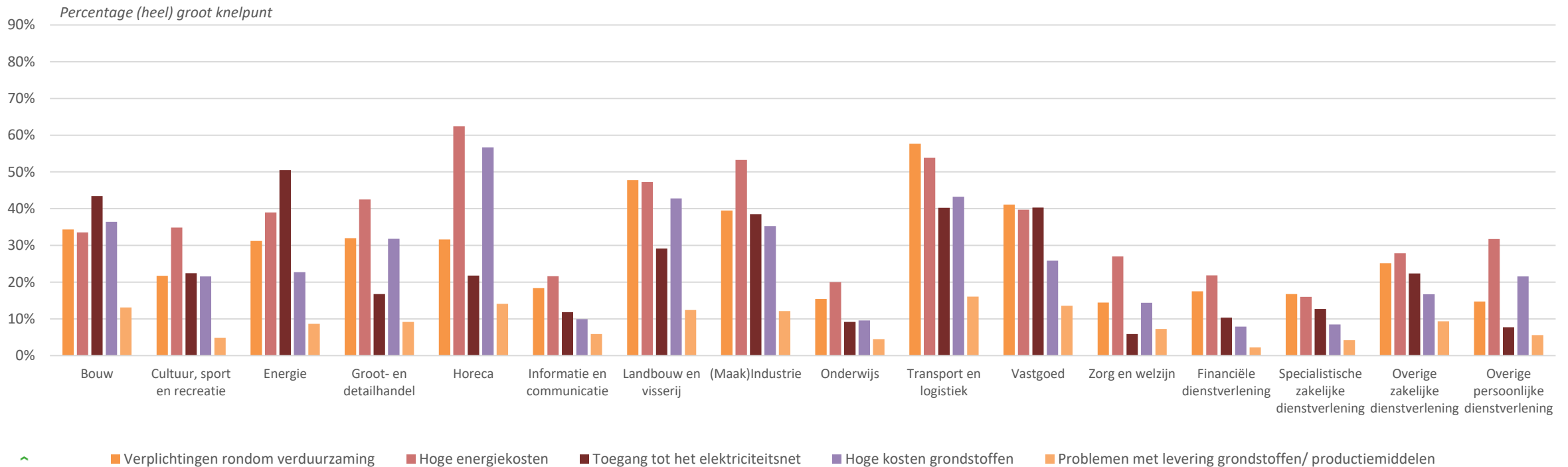
HOGE LASTEN ZETTEN DRUK OP ONDERNEMERS IN VRIJWEL ALLE SECTOREN, VAN HORECA TOT LOGISTIEK

Belastingen en premies worden het vaakst genoemd in de sectoren Vastgoed, Horeca, Zorg en Welzijn en Transport en logistiek. Hoge loonkosten zijn vooral vaker een groot knelpunt in de Horeca en Transport en Logistiek. Het tekort aan personeel springt eruit in de Bouw, maar ook bij veel andere sectoren is dit voor zo'n vier op de tien bedrijven een groot knelpunt. Toegang tot financiering en te weinig vraag worden in het algemeen minder vaak genoemd, maar vormen toch nog voor één tot twee op de tien bedrijven in vrijwel alle sectoren een (heel) groot knelpunt.

VERPLICHTINGEN RONDOM VERDUURZAMING, HOGE ENERGIEKOSTEN GRONDSTOFFEN RAKEN BREDE GROEP SECTOREN

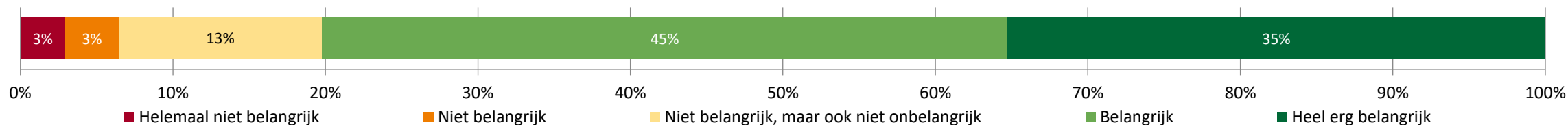
Verplichtingen rondom verduurzaming zijn vooral een groot knelpunt in de sectoren Transport en logistiek, Landbouw en Visserij en Vastgoed. Hoge energiekosten spelen met name in de Horeca, Transport en Logistiek en de (Maak)Industrie. Problemen met toegang tot het elektriciteitsnet zijn het grootst in de Energiesector, maar ook zichtbaar in de Bouw, (Maak)Industrie, Transport en logistiek en Vastgoed. Hoge grondstofkosten drukken vooral zwaar op de Horeca, waar meer dan de helft van de ondernemers dit ervaart. Problemen met de levering van grondstoffen en productiemiddelen worden minder vaak genoemd.

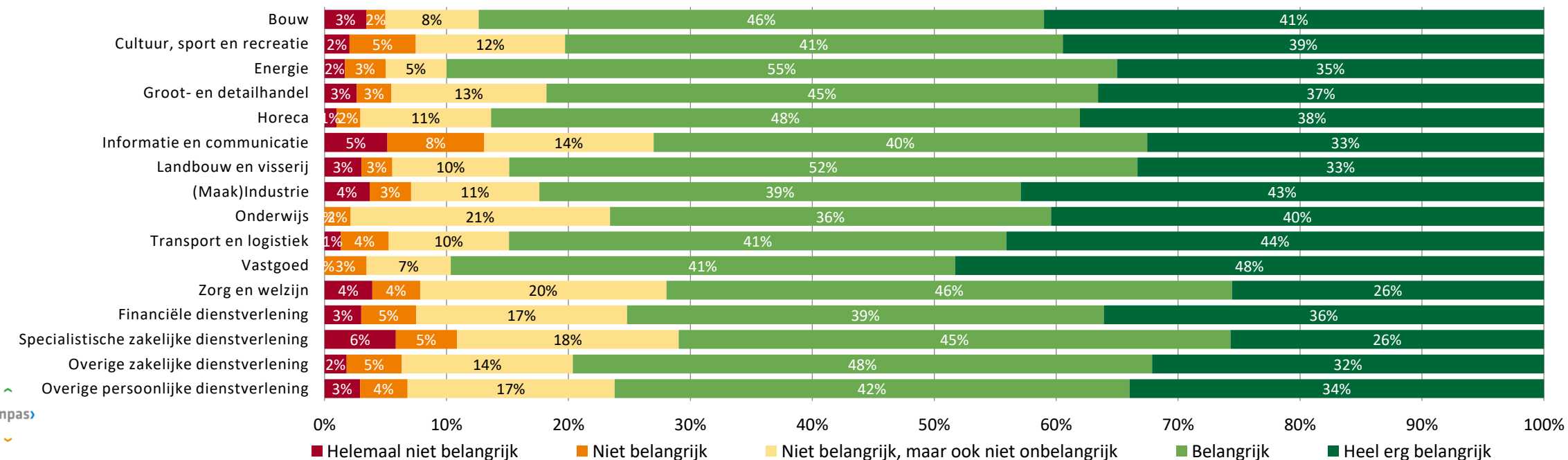
PLANNEN VAN POLITIEKE PARTIJEN VOOR HET OPLOSSEN VAN KNELPUNTEN VOOR VEEL ONDERNEMERS BELANGRIJK VOOR HUN STEMKEUZE

De plannen van politieke partijen voor het oplossen van de eerder genoemde knelpunten zijn voor acht op de tien ondernemers (heel) belangrijk voor hun stemkeuze. Vooral ondernemers in de sectoren Energie en Vastgoed hechten hier veel waarde aan.

HOE BELANGRIJK ZIJN DE EERDER GENOEMDE KNELPUNTEN VOOR JOUW STEMKEUZE?

HOE BELANGRIJK ZIJN DE EERDER GENOEMDE KNELPUNTEN VOOR JOUW STEMKEUZE? - PER BRANCHE

POLITIEK EN BESTUUR

HET VERMINDEREN VAN REGELDRIJK BOVENAAN WENSENLIJST VAN ONDERNEMERS VOOR EEN VOLGEND KABINET

De helft van de ondernemers wil dat het volgende kabinet vooral de regeldruk vermindert. Twee op de vijf noemen het verlagen van werkgeverslasten. Ook personeelstekorten, de stikstofproblematiek, onderwijs, regelgeving rondom zzp'ers en het stroomnet worden vaak genoemd als belangrijke aandachtspunten voor een volgende kabinet.

WELKE ONDERWERPEN MOET EEN VOLGEND KABINET ABSOLUUT AANPAKKEN?

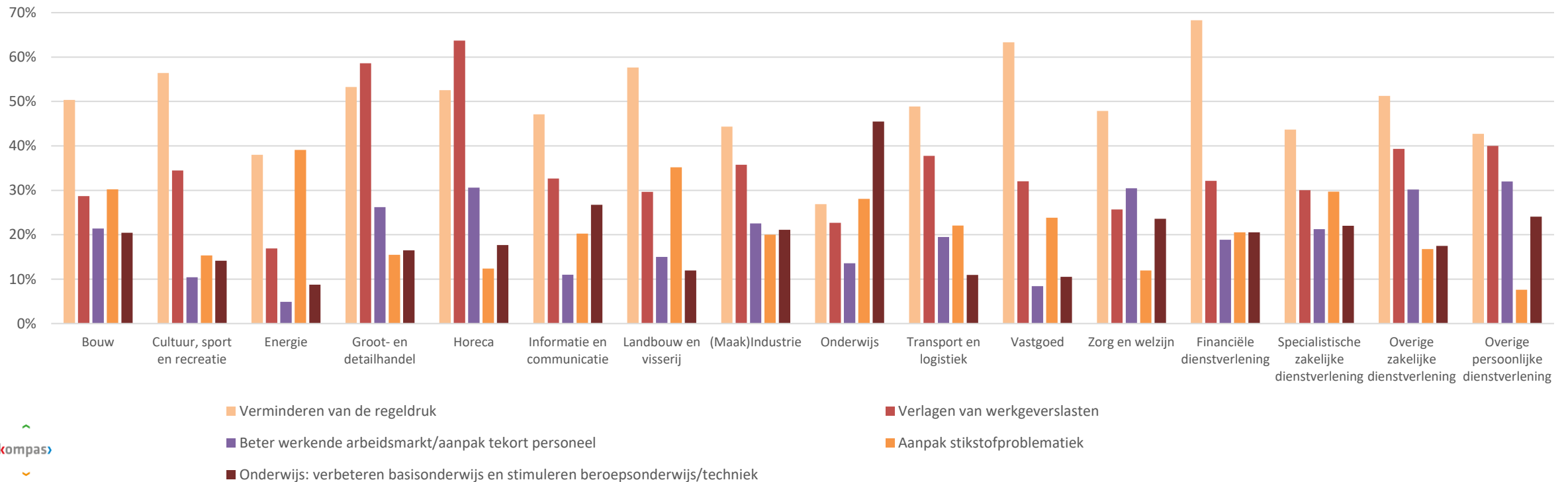
MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK – MAXIMAAL 3 ANTWOORDEN

PER SECTOR VERSCHILLENDE ACCENTEN: REGELDRIJK, WERKGEVERSLASTEN ARBEIDSMARKT, STIKSTOF EN ONDERWIJS

In de Financiële dienstverlening, Vastgoed, Cultuur, sport en recreatie en Landbouw en visserij wordt relatief vaak regeldruk genoemd. Horeca en Groot- en detailhandel benadrukken vaker de werkgeverslasten. De arbeidsmarkt staat vaker centraal in Zorg en welzijn en Overige zakelijke dienstverlening. Stikstof is vooral belangrijk in Energie, Landbouw en visserij en Specialistische zakelijke dienstverlening. De verbetering van basisonderwijs en stimulering van beroepsonderwijs/techniek wordt vaak genoemd in de onderwijssector, maar ook vaker in de (Maak)Industrie en verschillende dienstverlenende sectoren.

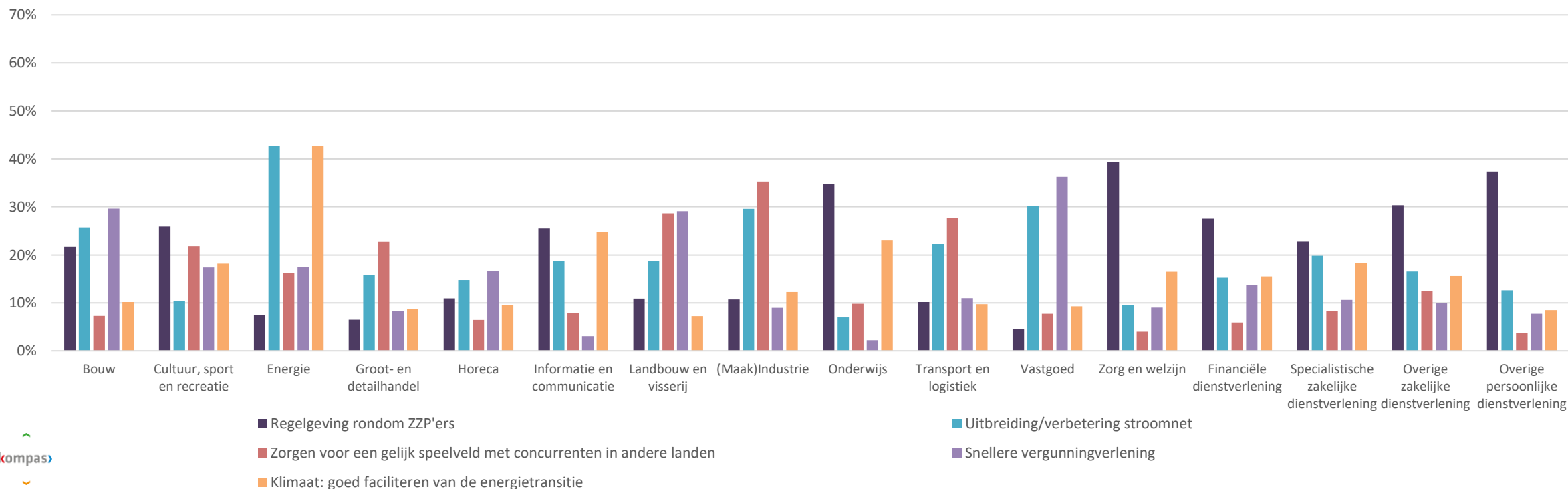
WELKE ONDERWERPEN MOET EEN VOLGEND KABINET ABSOLUUT AANPAKKEN? – PER BRANCHE

BELANGRIJKE THEMA'S PER SECTOR: STROOMNET, ZZP'ERS, SPEELVELD, VERGUNNINGEN EN KLIMAAT

Regelgeving rondom zzp'ers wordt relatief vaak genoemd in Zorg en welzijn, Onderwijs en dienstverlenende sectoren. Uitbreiding en verbetering van het stroomnet is vooral belangrijk in Energie, Vastgoed en (Maak)Industrie. Een gelijk speelveld met concurrenten staat hoog op de agenda in Maakindustrie, Transport en logistiek en Landbouw en visserij. Snellere vergunningverlening wordt vaak genoemd in Vastgoed, Bouw en Landbouw en visserij. Klimaat en energietransitie zijn vooral belangrijk in Energie, maar ook in Informatie en communicatie en Onderwijs.

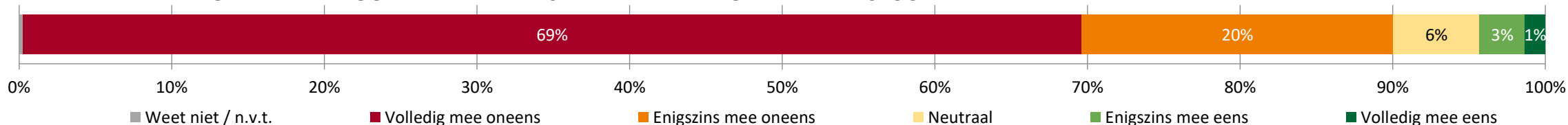
WELKE ONDERWERPEN MOET EEN VOLGEND KABINET ABSOLUUT AANPAKKEN? – PER BRANCHE

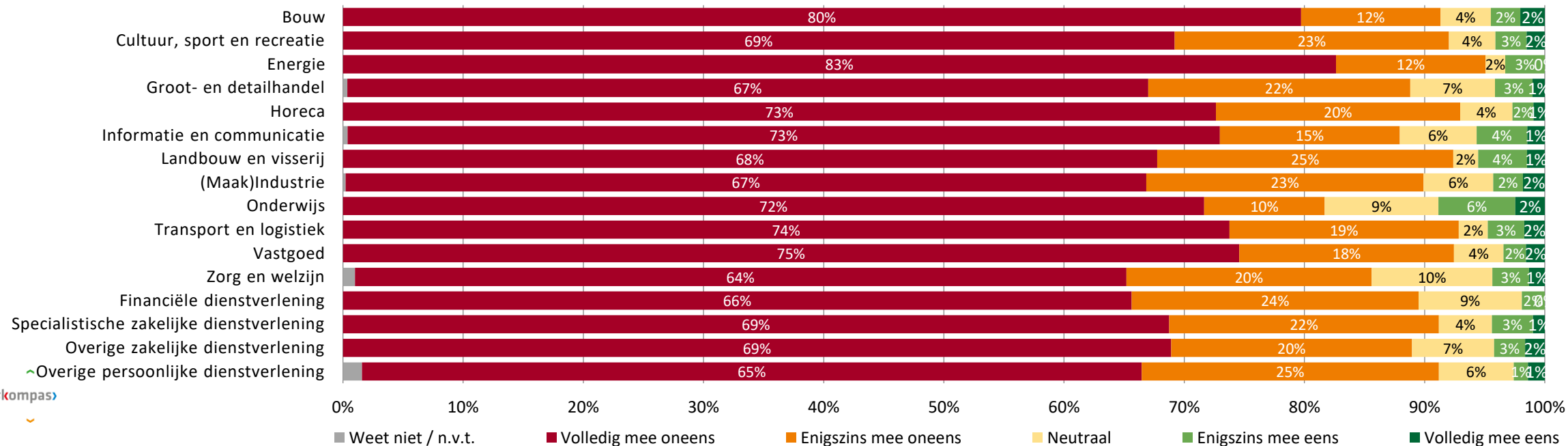
OVERGROTE DEEL ONDERNEMERS ONTEVREDEN OVER DE BETROUWBAARHEID EN STABILITEIT VAN POLITIEK

In vrijwel alle sectoren geven ongeveer negen op de tien ondernemers aan ontevreden te zijn over de betrouwbaarheid en stabiliteit van politiek en bestuur. De ontevredenheid is het grootst in de sectoren Energie, Landbouw en Visserij, Vastgoed, Cultuur, sport en recreatie, Horeca, Bouw en Transport en logistiek.

IK BEN TEVREDEN OVER DE BETROUWBAARHEID EN STABILITEIT VAN POLITIEK EN BESTUUR

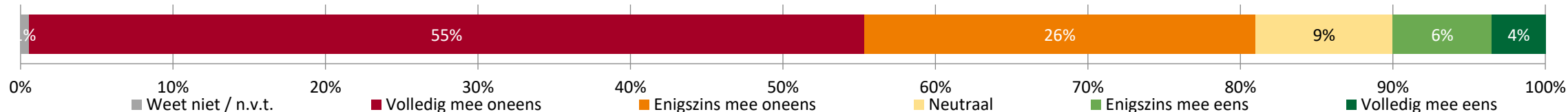
IK BEN TEVREDEN OVER DE BETROUWBAARHEID EN STABILITEIT VAN POLITIEK EN BESTUUR – PER BRANCHE

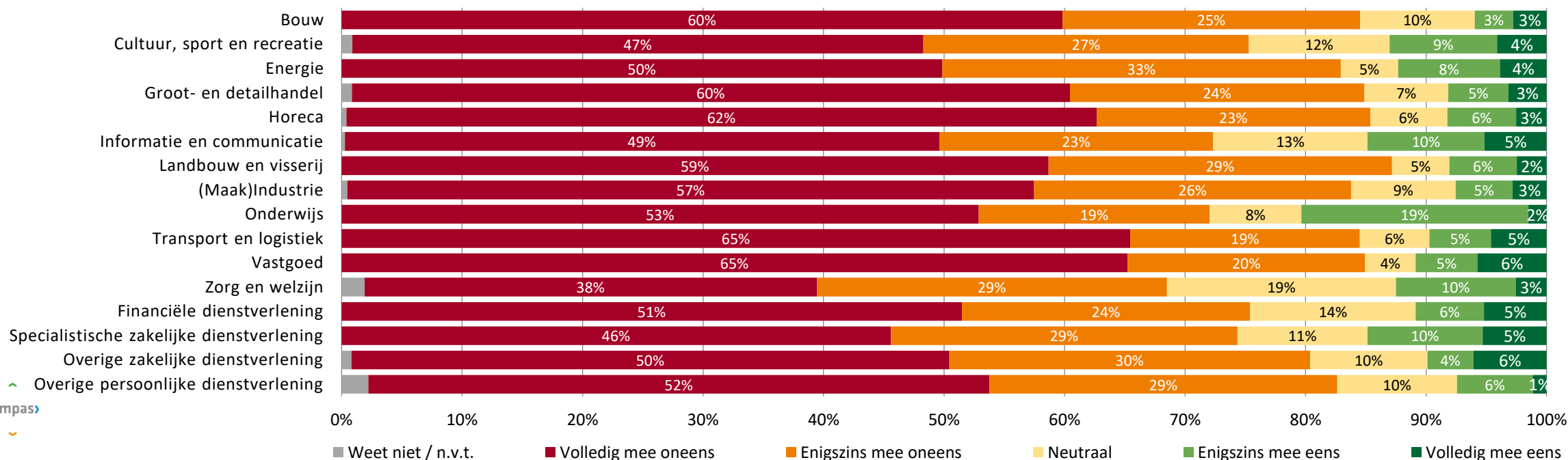
ACHT OP DE TIEN ONDERNEMERS HEEFT HET GEVOEL DAT POLITIEK ONVOLDOENDE OOG HEEFT VOOR ONDERNEMERS

Een grote meerderheid van de ondernemers ervaart dat politiek en bestuur te weinig rekening houden met hun positie. Vooral in de sectoren Landbouw en Visserij, Energie, Transport en logistiek, Vastgoed, Bouw, (Maak)industrie, Groot- en detailhandel, Horeca en Overige zakelijke dienstverlening is dit gevoel sterk aanwezig.

POLITIEK EN BESTUUR HEBBEN VOLDOENDE OOG VOOR DE BELANGEN VAN ONDERNEMERS IN DIT LAND

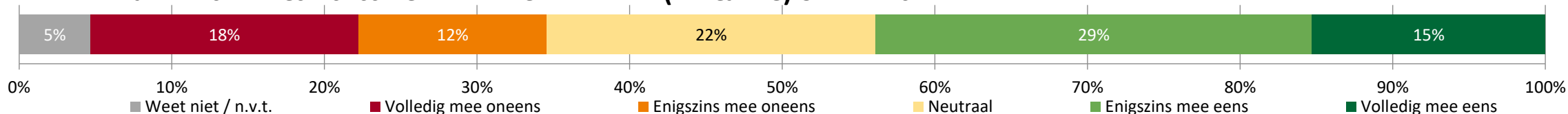
POLITIEK EN BESTUUR HEBBEN VOLDOENDE OOG VOOR DE BELANGEN VAN ONDERNEMERS IN DIT LAND - PER BRANCHE

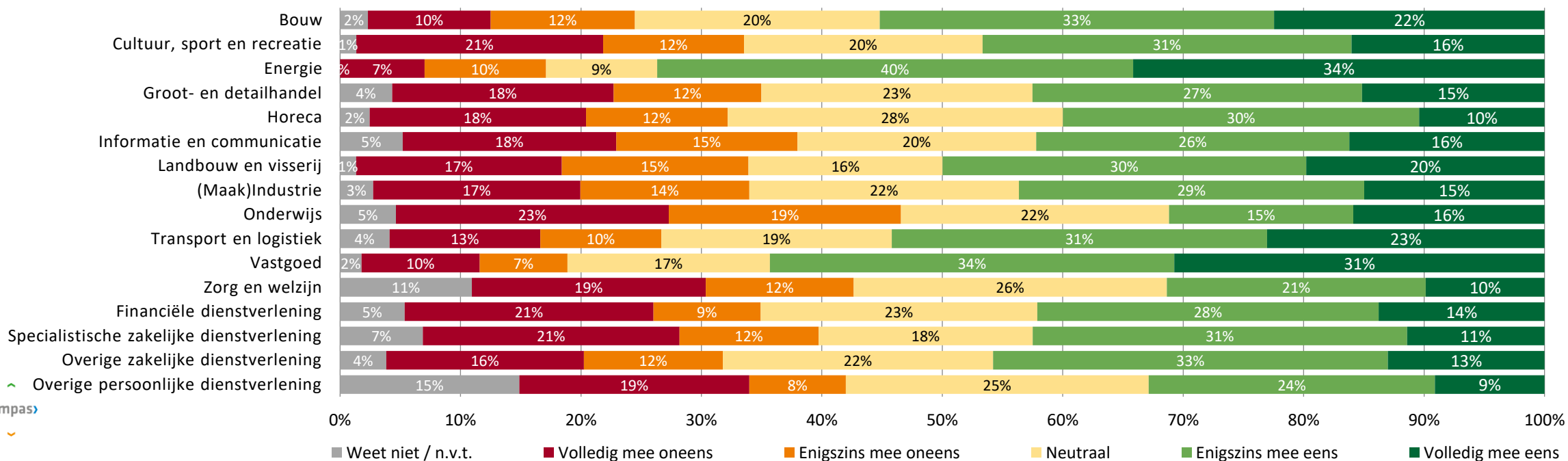
BIJNA DE HELFT VAN ONDERNEMERS LAAT HUN INVESTERINGSBESLISSINGEN AFHANGEN VAN HET OVERHEIDSBELEID

Voor veel ondernemers speelt het langjarige overheidsbeleid een belangrijke rol bij investeringskeuzes. Vooral in de sectoren Energie, Vastgoed, Transport en logistiek, Bouw en Landbouw en visserij geven ondernemers aan hun beslissingen sterk te laten afhangen van de koers van de overheid. In sectoren als Onderwijs, Zorg en welzijn en Overige persoonlijke dienstverlening is dit verband minder sterk aanwezig.

IK LAAT MIJN INVESTERINGSBESLISSINGEN AFHANGEN VAN HET (LANGJARIG) OVERHEIDSBELEID

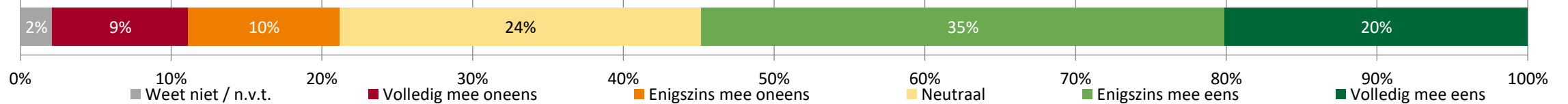
IK LAAT MIJN INVESTERINGSBESLISSINGEN AFHANGEN VAN HET (LANGJARIG) OVERHEIDSBELEID - PER BRANCHE

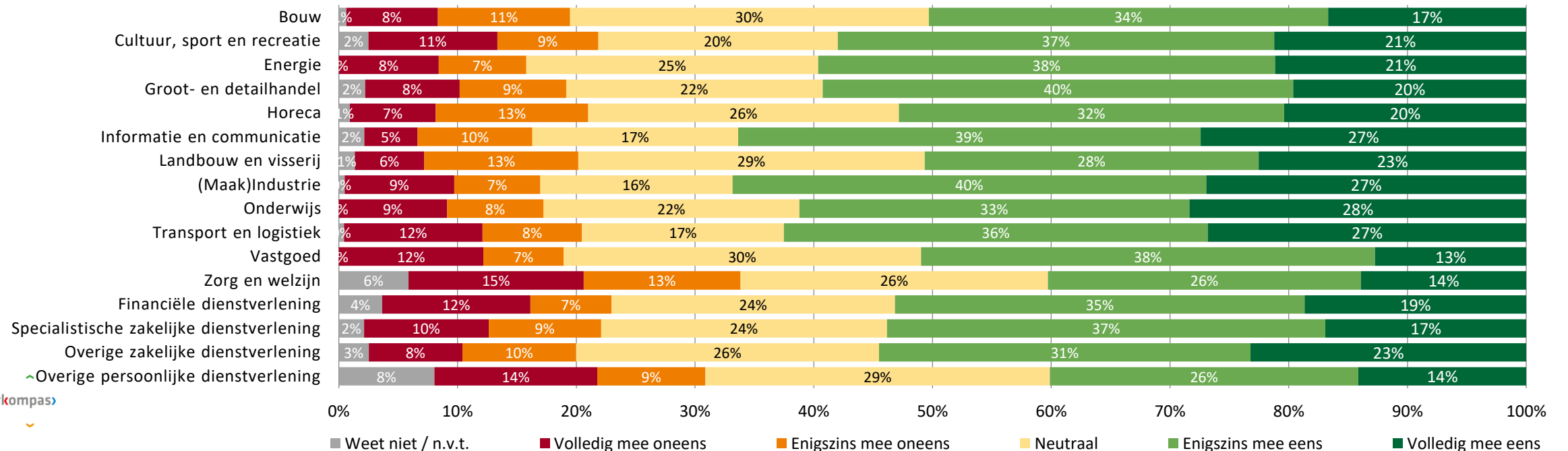
MEER DAN DE HELFT VAN DE ONDERNEMERS MAAKT ZICH ZORGEN OVER DE GEVOLGEN VAN INTERNATIONALE POLITIEK SPANNINGEN

Ruim de helft van de ondernemers vreest dat internationale politieke spanningen gevolgen hebben voor hun bedrijf. De zorgen zijn het grootst in de sectoren (Maak)Industrie, Informatie en communicatie, Transport en logistiek, Onderwijs en Energie. In de sectoren Overige persoonlijke dienstverlening en Zorg en welzijn ligt dit met vier op de tien ondernemers duidelijk lager.

ZORGEN OVER DE INTERNATIONALE (POLITIEKE) SPANNINGEN EN DE GEVOLGEN DAARVAN VOOR MIJN BEDRIJF

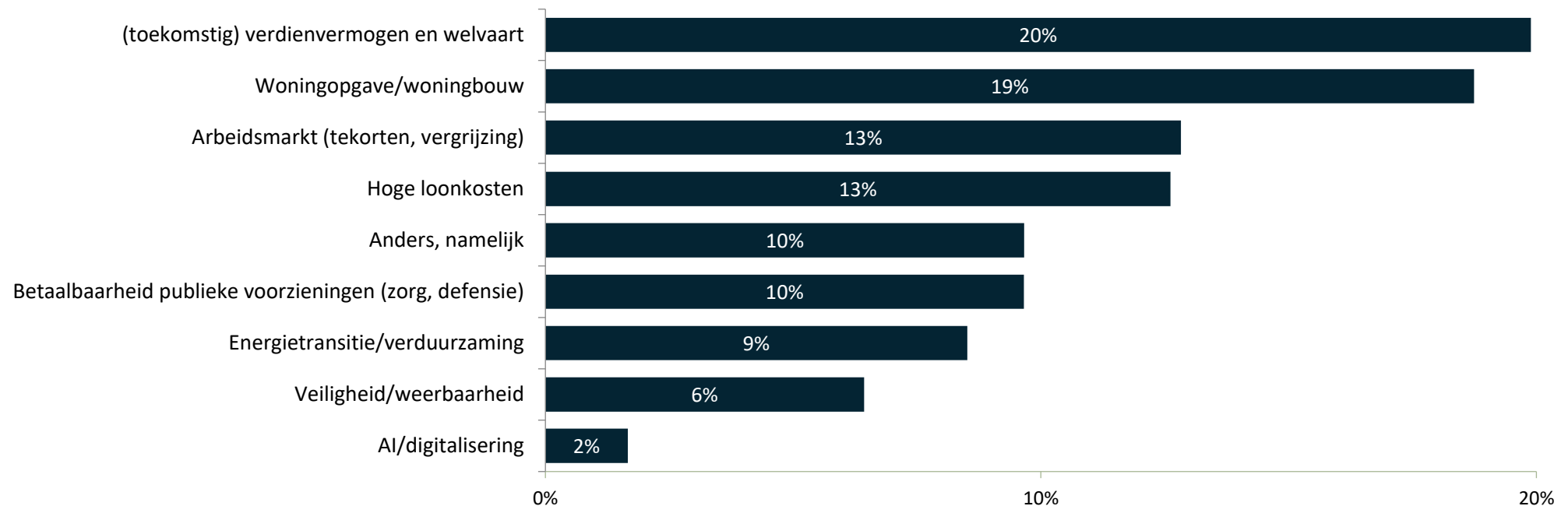
ZORGEN OVER DE INTERNATIONALE (POLITIEKE) SPANNINGEN EN DE GEVOLGEN DAARVAN VOOR MIJN BEDRIJF - PER BRANCHE

ONDERNEMERS ZIEN TOEKOMSTIG VERDIENVERMOGEN EN DE WONINGBOUW ALS GROOTSTE UITDAGINGEN VOOR NEDERLAND

Twee op de tien ondernemers zien het toekomstige verdienvermogen en de welvaart van Nederland als de grootste uitdaging voor Nederland. Bijna evenveel ondernemers noemen de woningbouwopgave. Tekorten op de arbeidsmarkt, hoge loonkosten en de betaalbaarheid van publieke voorzieningen volgen daarna. Eén op de tien ondernemers heeft voor 'anders, namelijk' gekozen, daarbij worden vaker onderwerpen genoemd zoals klimaat en stikstof, migratie en polarisatie."

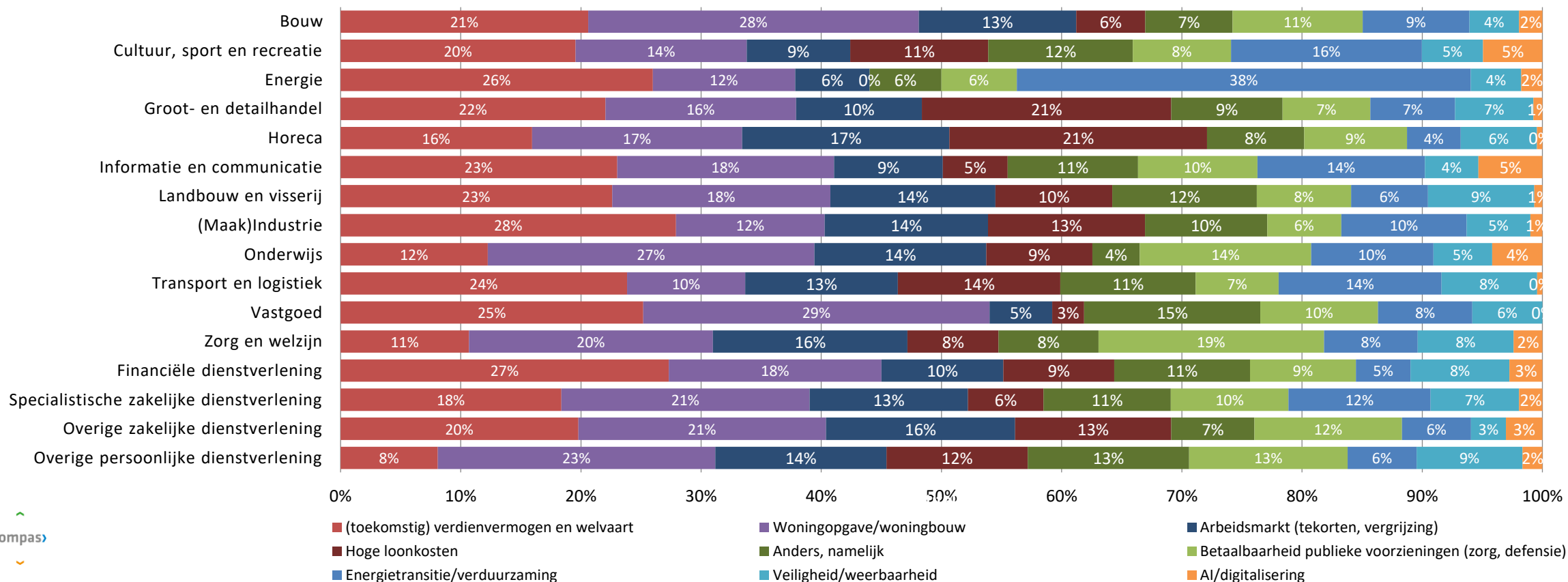
GROOTSTE ALGEMENE UITDAGINGEN VOOR NEDERLAND

TOEKOMSTIGE VERDIENVERMOGEN EN DE WELVAART IN VEEL SECTOREN BOVENAAN ALS GROOTSTE UITDAGING

In Bouw, Onderwijs, Vastgoed, Zorg en welzijn en diverse zakelijke en persoonlijke dienstverlening staat de woningbouwopgave bovenaan. In de Energiesector wordt de energietransitie het vaakst genoemd, terwijl in de Horeca hoge loonkosten het meest worden ervaren als grootste uitdaging.

GROOTSTE UITDAGINGEN VOOR NEDERLAND - PER BRANCHE

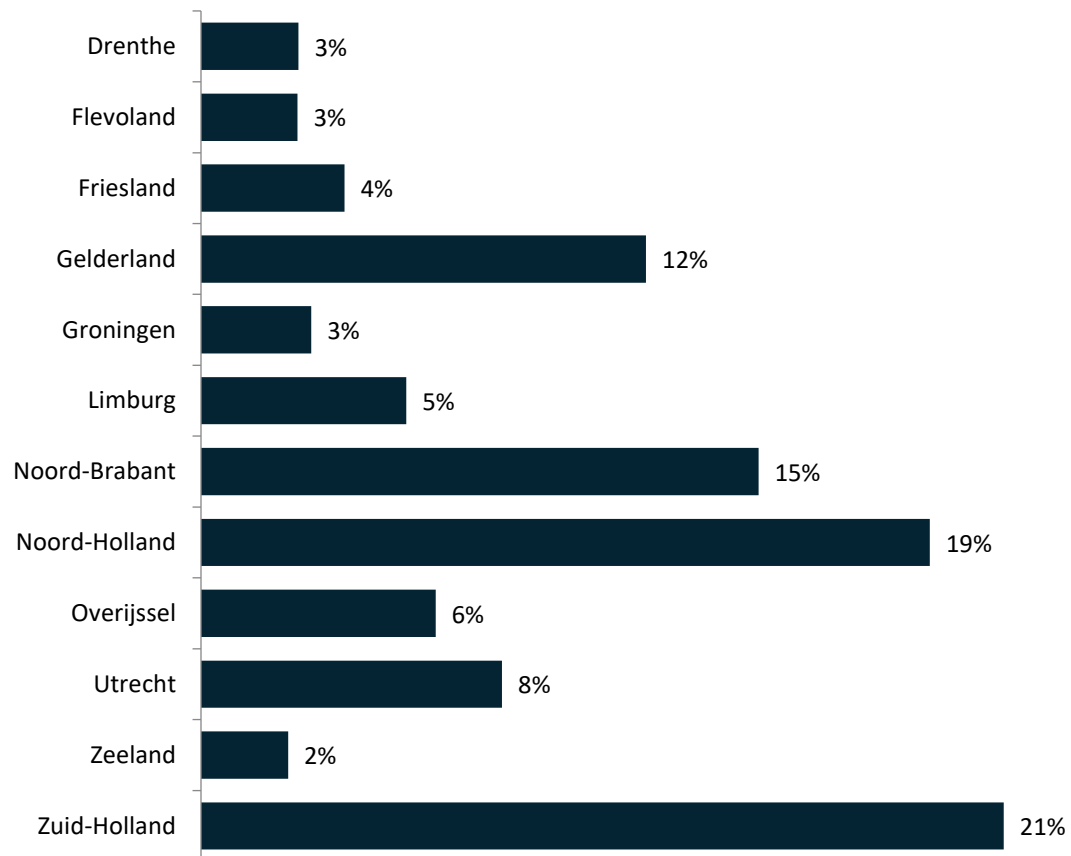

BIJLAGE OVER DE STEEKPROEF

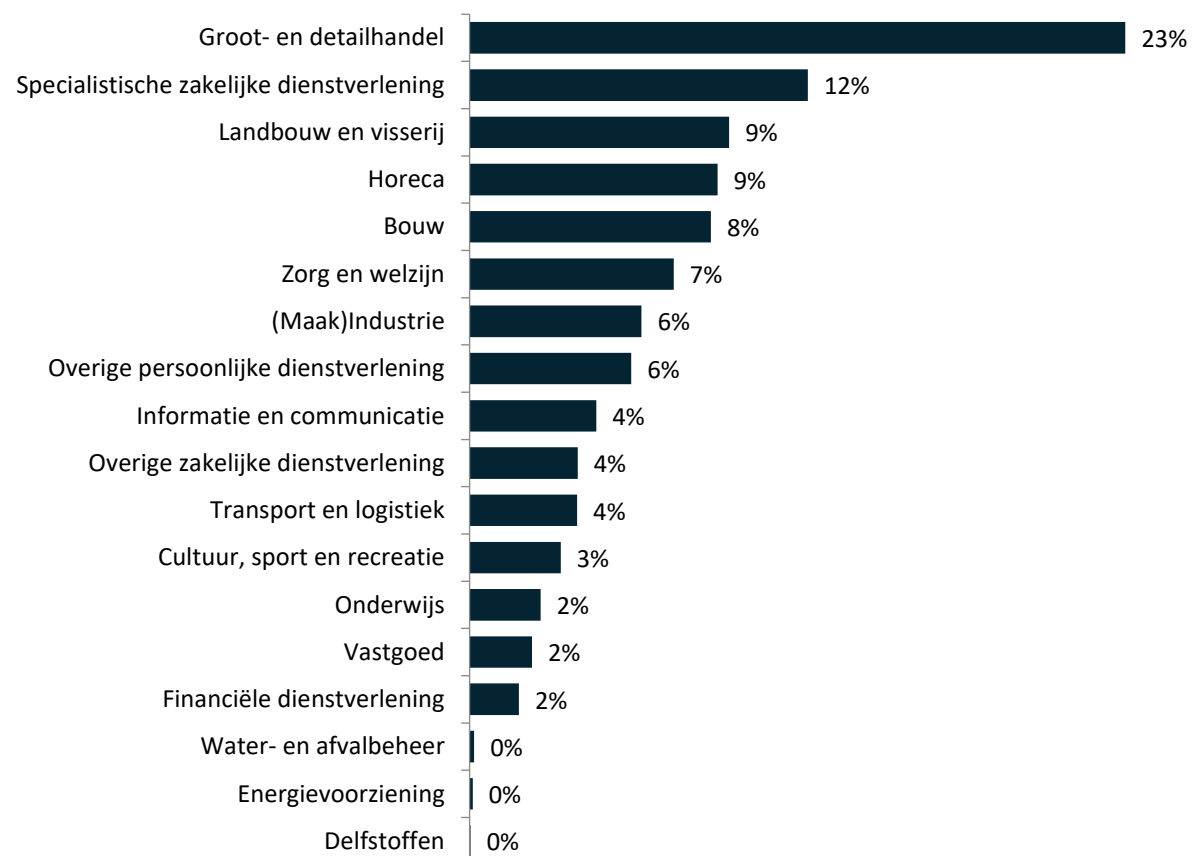

GEWOGEN STEEKPROEF

PROVINCIE

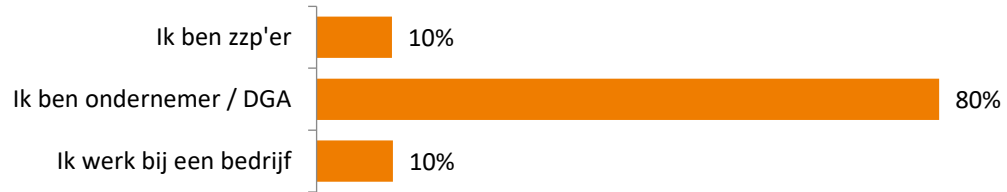
BRANCHE

In verband met het lage aantal deelnemers (n < 30) zijn de sectoren 'Water- en afvalbeheer' en 'Delfstoffen' niet weergegeven in verdiepende analyses

GEWOGEN STEEKPROEF

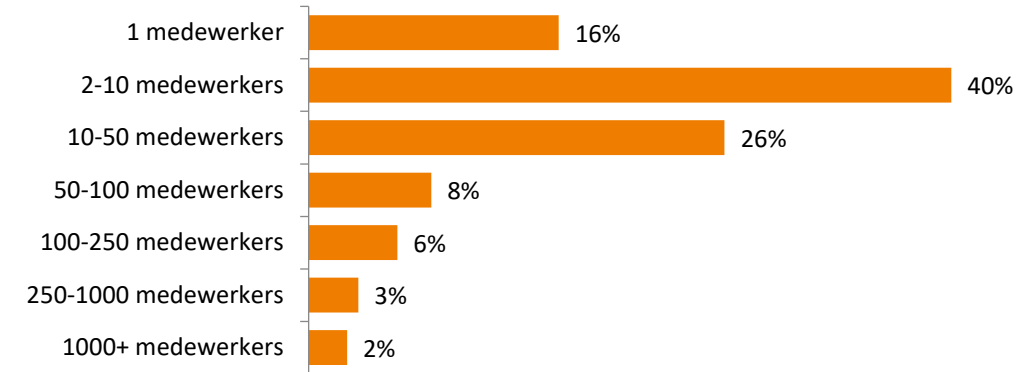
WERKSITUATIE

FUNCTIE*

BEDRIJFSGROOTTE

*Enkel gevraagd aan respondenten die bij een bedrijf werken | n = 436

BIJLAGE

KNELPUNTEN PER SECTOR

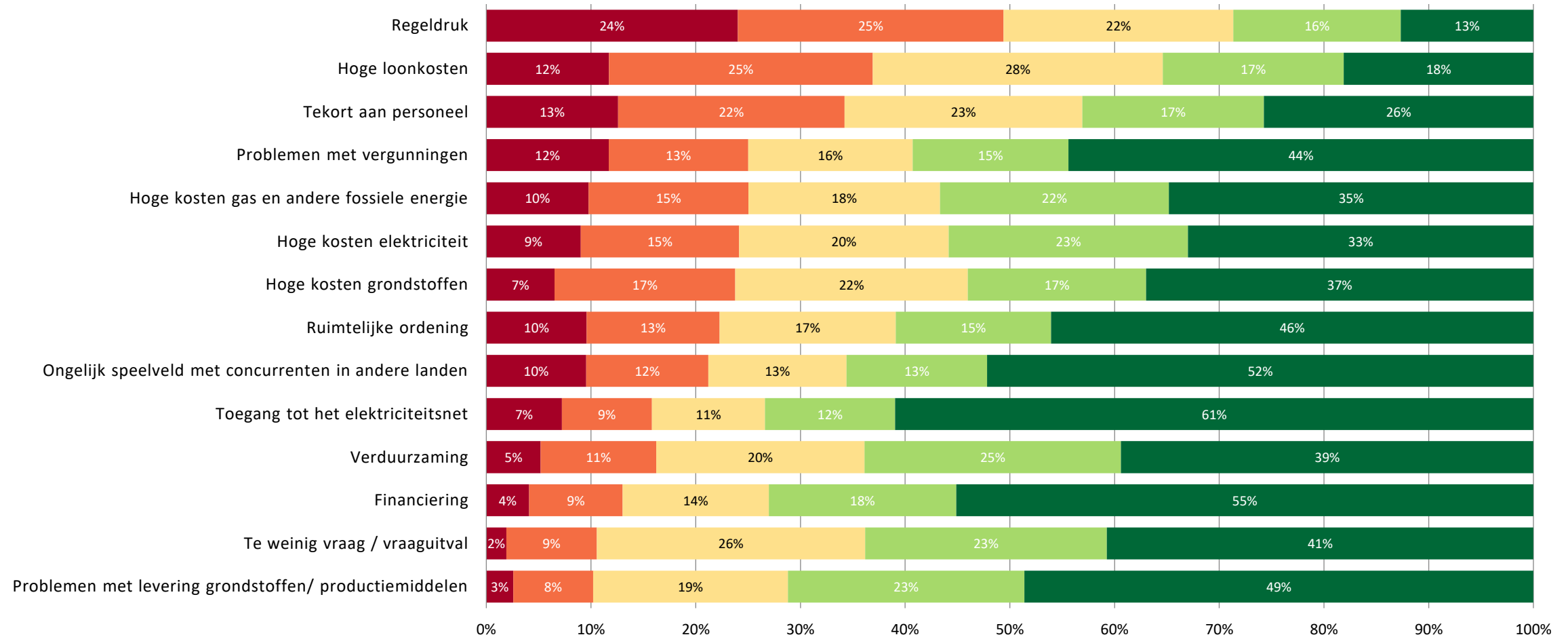
TABEL: (HELE) GROTE KNELPUNTEN PER SECTOR - 2025

In hoeverre zijn onderstaande uitdagingen een knelpunt voor uw bedrijf?

Percentage ondernemers per sector dat het een (heel) groot knelpunt noemt	Regeldruk	Belastingen en premies	Hoge loonkosten	Ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen	Hoge energiekosten	Verplichtingen rondom verduurzaming	Regelgeving omtrent ZZP'ers	Tekort aan personeel	Problemen met vergunningen	Ruimtelijke ordening	Toegang tot het elektriciteitsnet	Hoge kosten grondstoffen	Toegang tot financiering	Te weinig vraag / vraaguitval	Problemen met levering grondstoffen/ productiemiddelen	Totaal (hele) grote knelpunten
Branches																
Transport en logistiek	81%	42%	63%	51%	54%	58%	49%	43%	43%	49%	40%	43%	20%	19%	16%	670%
Landbouw en visserij	80%	44%	52%	55%	47%	48%	38%	36%	55%	56%	29%	43%	22%	10%	12%	627%
(Maak)Industrie	68%	52%	57%	58%	53%	39%	27%	46%	33%	36%	39%	35%	16%	22%	12%	593%
Vastgoed	81%	56%	35%	35%	40%	41%	33%	28%	65%	56%	40%	26%	24%	10%	14%	584%
Bouw	73%	49%	46%	23%	34%	34%	28%	52%	54%	49%	43%	36%	17%	9%	13%	562%
Energie	64%	47%	29%	41%	39%	31%	34%	37%	60%	34%	50%	23%	26%	30%	9%	553%
Horeca	60%	54%	69%	27%	62%	32%	12%	38%	32%	35%	22%	57%	25%	11%	14%	550%
Groot- en detailhandel	59%	47%	58%	38%	43%	32%	22%	34%	23%	27%	17%	32%	20%	13%	9%	473%
Cultuur, sport en recreatie	57%	50%	44%	31%	35%	22%	43%	26%	34%	38%	22%	22%	21%	13%	5%	463%
Overige zakelijke dienstverlening	61%	34%	56%	28%	28%	25%	33%	42%	27%	29%	22%	17%	13%	7%	9%	431%
Informatie en communicatie	44%	62%	41%	21%	22%	18%	23%	24%	17%	18%	12%	10%	21%	21%	6%	359%
Zorg en welzijn	52%	69%	34%	8%	27%	14%	29%	39%	14%	20%	6%	14%	18%	5%	7%	358%
Financiële dienstverlening	66%	40%	42%	13%	22%	18%	36%	37%	20%	21%	10%	8%	15%	7%	2%	355%
Overige persoonlijke dienstverlening	42%	45%	34%	10%	32%	15%	41%	34%	12%	16%	8%	22%	16%	6%	6%	338%
Specialistische zakelijke dienstverlening	45%	42%	38%	17%	16%	17%	29%	34%	19%	18%	13%	8%	14%	12%	4%	325%
Onderwijs	42%	49%	33%	23%	20%	15%	25%	21%	7%	9%	9%	10%	16%	18%	4%	303%

TABEL: (HELE) GROTE KNELPUNTEN - 2024

IN HOEVERRE ZIJN ONDERSTAANDE UITDAGINGEN EEN KNELPUNT VOOR UW BEDRIJF? 2024

TABEL: (HELE) GROTE KNELPUNTEN PER SECTOR: 2024

In hoeverre zijn onderstaande uitdagingen een knelpunt voor uw bedrijf?

Percentage ondernemers per sector dat het een (heel) groot knelpunt noemt																Totaal (hele) grote knelpunten
Branches	Regeldruk	Hoge loonkosten	Tekort aan personeel	Problemen met vergunningen	Hoge kosten gas en andere fossiele energie	Hoge kosten elektriciteit	Hoge kosten grondstoffen	Ruimtelijke ordening	Ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen	Toegang tot het elektriciteitsnet	Verduurzaming	Financiering	Te weinig vraag / vraaguitval	Problemen met levering grondstoffen/productiemiddelen		
Vastgoed I n= 94	71%	23%	20%	59%	38%	33%	32%	63%	20%	35%	33%	22%	12%	10%	471%	
Landbouw en visserij I n= 169	69%	45%	37%	43%	35%	30%	35%	43%	43%	24%	24%	13%	11%	19%	471%	
(Maak)Industrie I n= 337	58%	53%	41%	28%	37%	41%	38%	26%	42%	30%	22%	16%	18%	18%	467%	
Horeca I n= 178	51%	52%	45%	25%	49%	47%	53%	22%	17%	21%	24%	16%	7%	11%	440%	
Transport en logistiek I n= 103	59%	40%	36%	36%	29%	25%	24%	32%	36%	32%	37%	12%	16%	10%	424%	
Bouw I n= 264	55%	34%	45%	49%	20%	18%	32%	43%	18%	31%	17%	16%	13%	13%	402%	
Energievoorziening I n= 40	51%	20%	36%	50%	21%	16%	25%	25%	43%	39%	19%	10%	20%	15%	389%	
Groot- en detailhandel I n= 576	49%	44%	30%	21%	28%	28%	25%	18%	26%	12%	18%	14%	10%	11%	332%	
Cultuur, sport en recreatie I n= 179	44%	31%	22%	28%	26%	25%	21%	27%	18%	12%	14%	20%	18%	11%	316%	
Overige zakelijke dienstverlening I n= 199	55%	35%	45%	26%	19%	18%	15%	23%	15%	17%	14%	9%	13%	7%	310%	
Zorg en welzijn I n= 323	60%	29%	35%	13%	16%	16%	9%	9%	5%	4%	7%	14%	7%	9%	231%	
Financiële dienstverlening I n= 146	58%	18%	32%	17%	11%	13%	5%	13%	12%	6%	7%	7%	4%	2%	206%	
Overige persoonlijke dienstverlening I n= 108	27%	26%	30%	10%	20%	21%	10%	8%	10%	8%	9%	9%	4%	4%	197%	
Specialistische zakelijke dienstverlening I n= 701	30%	22%	28%	14%	12%	10%	8%	12%	9%	7%	6%	7%	8%	5%	177%	
Informatie en communicatie I n= 279	29%	29%	30%	8%	8%	8%	6%	7%	9%	3%	4%	14%	13%	4%	173%	
Onderwijs I n= 60	23%	20%	14%	1%	6%	7%	5%	1%	16%	5%	9%	8%	9%	3%	127%	